

TSMM MİLLİ SAKATLAR DAIRESİ KASKANLIĞI YAKINI

93-2601

YILERBEYİ

R A Y I

BEYLERBEYİ SARAYI

T.B.M.M

DDC:
YER: 93-2601
YIL:
CLT:
KSM:
KOP:
DEM: 93-4654

KÜTÜPHANESİ

TBMM MİLLÎ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI

BEYLERBEYİ SARAYI

TBMM MİLLÎ SARAYLAR DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINI
İ S T A N B U L 1 9 9 3

SARAY VE KÖŞKLER GRUP BAŞKANLIĞI'NCA
1992 YILINDA HAZIRLANMIŞ,
TBMM VAKFI MALİ DESTEĞİ İLE YAYINLANMIŞTIR.
© HER TÜRLÜ YAYIN HAKKI SAKLIDIR.

YAYIN KOORDİNATÖRÜ İHSAN YÜCEL
KİTAP TASARIMI ERSU PEKİN
METİN HAKAN GÜLSÜN
YAYINA HAZIRLAYANLAR AYDAN GÜRÜN, ESİN ÖNCÜ, FERDA ULUGERGERLİ
FOTOĞRAFLAR SAMİH RİFAT, FİKRET YILDIZ
DİZGİ MİLLÎ SARAYLAR BİLGİ İŞLEM MERKEZİ
RENK AYRIMI OFSET YAPIMEVİ
BAŞKI TBMM BASIMEVİ

ISBN 975-95334-6-4

İçindekiler

- 7 SUNUŞ
- 8 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BEYLERBEYİ SARAYI
- 18 YENİ DÖNEM YENİ SARAY
- 22 TASARIM ÖZELLİKLERİYLE BEYLERBEYİ SARAYI
  - 69 OSMANLI SARAY MİMARLIĞI VE SARI KÖŞK
  - 74 AHIR KÖŞK
- 76 ANILARDA SARAY
  - 77 SULTAN ABDÜLAZİZ AVRUPA'YA GİDİYOR
  - 77 İMPARATORİÇE EUGÉNIE İSTANBUL'A GELİYOR
  - 82 ÜNLÜ KONUKLAR
  - 82 II. ABDÜLHAMİD'İN SON SARAYI
- 83 CUMHURİYET DÖNEMİNDE BEYLERBEYİ SARAYI
  - 83 ATATÜRK VE SARAY
- 84 MÜZE-SARAY OLARAK BEYLERBEYİ SARAYI
- 85 KAYNAKÇA

SUNUŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim merkezi ve padişahların evi olan saray, köşk ve kasırlar, Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra, 3 Mart 1924 yılında 431 sayılı yasayla Millet'e devredilmiş ve yönetimleri milleti temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verilmiştir.

Milli Saraylar adıyla anılan ve bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı Milli Saraylar Daire Başkanlığı yönetiminde bulunan bu saray, köşk ve kasırlar birer müze-saray olarak ziyarete açık tutulmakta ve Osmanlı toplum yapısının, yönetim biçiminin, sanat ve kültür ortamının tanıtılması açısından her biri çok önemli odak noktaları olmaktadır.

Düne kadar devletin yönetildiği ve padişahın evi olan bu yerler hakkında ayrıntılı ve sağlıklı bilgiler edinilebilmesi, derinlemesine yapılacak araştırmalara bağlıdır. Bu sınırlı yayın, Osmanlı toplumunun yönetim biçimine, yaşam düzenine, kültür ve sanat ortamına çeşitli yönlerden ışık tutan bir kaynak niteliğindedir. Bu kaynağın gelecekteki yayınlarda değerlendirilmesi saray, köşk ve kasırlarla ilgili bir çok bilinmeyen ortaya çıkartacaktır.

Kültür mirasımızın korunmasında yayınlarımızın çoğalmasını ve okunmasını dileyerek; tüm emeği geçenlere saygılarla.

TÜRKÂN İNCE

Milli Saraylar Daire Başkanı

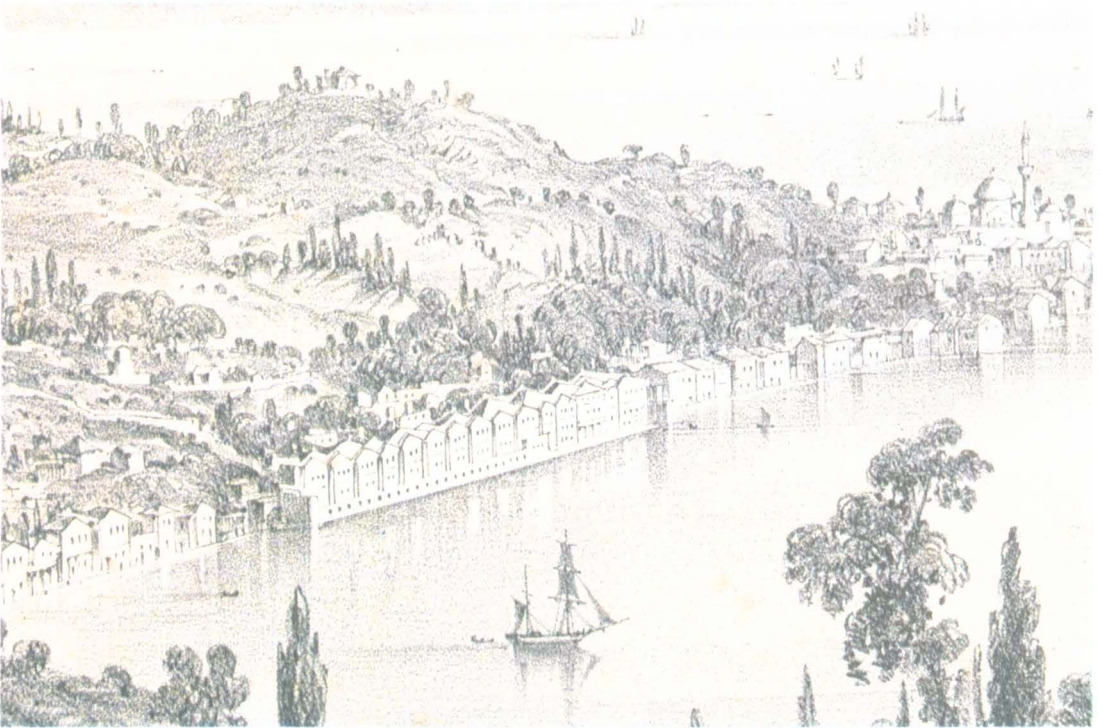
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

BEYLERBEYİ SARAYI

Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Kuzguncuk ve Çengelköy arasında yer alan bölgenin, bir yerleşim alanı olarak kullanılması tarihte oldukça gerilere, Bizans dönemine kadar gitmektedir. Bölgenin bu dönemde bir sayfiye yeri olarak mı kullanıldığı, yoksa kutsal bir alan niteliği mi taşıdığı tam olarak bilinmemekle birlikte, Osmanlı tarihi boyunca sultanların önemli "hasbahçe"lerinden birini oluşturması, Bizans döneminde de bu amaç doğrultusunda kullanıldığını düşündürmektedir.

Yörenin Osmanlı öncesi kullanım biçimi üzerine yapılan tartışmaların yanı sıra, adı konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır. Bölgeyi 17. ve 18. yüzyıllarda gören ünlü gezginler, Kömürcüyan ve İnciciyan, burasının "İstavroz" adını taşıdığını yazmakta ve kubbeli bir kilisenin varlığından söz etmektedirler. Bu gezginlerden İnciciyan'a göre İstavroz adı, Büyük Konstantin'in buraya diktirdiği bir haçtan kaynaklanmaktadır. Yine bir başka ünlü gezgin, Evliya Çelebi ise bu adın, burada bol bulunan İstavrit balığından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Yörenin Beylerbeyi olarak anılmasıyla ilgili düşünceler de kimi yakıştırmalardan öteye geçmemektedir. Nitekim

Moltke'nin anılarında "bol pencere" olarak tanımlanan Eski Beylerbeyi Sarayı J. Schranz'ın deseninden ayrıntı (18. yy sonu).

1802 tarihli bir Bostancıbaşı Defteri'nde, burasının o yıllarda bile İstavroz adını taşıdığı görülmektedir. İnciciyan'a bakılırsa yöreye Beylerbeyi adının verilışı 16. yüzyılda Beylerbeyi Mehmet Paşa'nın burada bulunan köşkünden kaynaklanmaktadır. Öte yandan, Şirket-i Hayriye'nin yayınladığı "*Boğaziçi Salnamesi*"nde, yörenin Beylerbeyi ve İstavroz olarak iki ayrı bölümden oluştuğu aktarılmaktadır. İleri sürüldüğüne göre, bugün yerinde olmayan Beylerbeyi Kasrı ve iskele arasındaki yer İstavroz olarak, geri kalanı ise Beylerbeyi adıyla anılmaktadır.

Bölgeye verilen adların nereden kaynaklandığı, ne zaman ve ne koşullarda değiştiği tartışması bir yana bırakılırsa, Boğaziçi'nin bu köşesinin Osmanlı İmparatorluğu döneminde sultanların kullandığı hasbahçelerden biri olma özelliğini sürdürmesi dikkat çekicidir. Eldeki belgelerden, 17. yüzyılda I. Ahmed ve IV. Murad'ın bölgeye ilgi gösterdikleri ve burada bulunan yapıları zaman zaman kullandıkları anlaşılmaktadır. III. Ahmed ve özellikle I. Mahmud ile birlikte Beylerbeyi yöresi daha da önem kazanmıştır. Sultanların gösterdiği bu ilgi sonucunda, bölgedeki yapılaşmanın kimi onarım ve eklemelerle geliştiği görülmektedir. 18.yüzyılın başında, III. Ahmed'in sultanlığı döneminde burada: "*Havvuz nazır selsebil, kâşili ve kubbeli odalar, bunun yanında bir çilehane, camekânlı hamam, havvuz nazır şadırvanlı köşk, denize bakan kubbeli bir Valide Sultan Odası, haseki sultanın altı üstü odaları, efendilerle Afife, Bahri ve kethüda kadınlara ait odalar, Okumuşkadın Odası, fıstıklar altında bir Kasrı Hümayun, Şıkar Kapısı, leb-i deryada bir çorbacı köşkü*" gibi yapılardan oluşmuş çok birimli bir yerleşim olduğu anlaşılmaktadır.

1734 tarihinde Beylerbeyi bahçesindeki kayıkhanenin genişletildiği, aynı yıl bahçede yeni düzenlemelere gidildiği, 1735 tarihinde de bir köşk eklendiği görülüyor. Öte yandan I. Mahmud'un 1736 tarihinde burada oldukça uzun kaldığı anlaşıyor. 1740-1748 tarihlerinde Beylerbeyi Sarayı ve çevresi için önemli çalışma ve harcamaların yapıldığı, 1760 tarihinde ise saray mobilyasının elden geçirildiği biliniyor.

Bu gelişmelere rağmen, 18. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte yörenin gözden düştüğü anlaşılmaktadır. Öyle ki III. Mustafa burada bulunan sarayı yıktırmış, araziyi de halka satmıştır. İlgi çeken nokta, satış işleminin gerekçesi olarak, sarayın hemen yanında bulunan halktan birisine ait köşkün, sarayın genişletilmesine engel olarak gösterilmesidir. 1802 tarihli bostancıbaşı defterine göre, buradaki miri yapılardan geriye yalnızca İstavroz Camisi ve iskelesi kalmıştır.

18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başları, Osmanlı İmparatorluğu tarihinde önemli köşe taşlarından birini oluşturmaktadır. Başlayan ayaklanmalarla birlikte, III. Selim

tahttan indirilmiş ve yerine II. Mahmud geçirilmiştir. III. Selim'in öldürülmesi, II. Mahmud'u oldukça sarsmış ve Topkapı Sarayı kendisi için kötü anıları çağrıştırır olmuştur. Geçmişle olan bağlarını koparmak, kötü anılardan uzaklaşmak istediği anlaşılan sultan, devleti yöneteceği yeni bir saray için arayışlara girmiştir. O günlerde akla gelen mekânlardan biri de Beylerbeyi olmuş ve daha önce elden çıkarılan yöre, halktan satın alınarak yeni sarayın yapımına başlanmıştır. *Lütfi Tarihi*'nde burada bir saray yapılmasına karar verildiği ve arazinin halktan gönül rızasıyla satın alındığı yazılmaktadır. 1828 yılında İgneada'dan kereste getirilmesi, 1829 yılında ise çeşitli yapı taşlarının hazırlanmakta oluşu, burada hızlı bir yapı faaliyetinin varlığını göstermektedir. II. Mahmud'un yaptırttığı bu ahşap sarayın yapımına 1829'da başlandığı ve 1832'de bitirildiği Pertev Paşa'nın "*Tarih-i Berây-ı Sahil Saray-ı Beylerbeyi*" başlıklı manzumesinden anlaşılmaktadır. Gerek bu bilgiler, gerekse bazı belgelerden derlenen veriler, Beylerbeyi'nin bu yıllarda devlet yönetiminin ya da bir başka deyişle sultanların Topkapı Sarayı dışında kullandıkları önemli bir yönetim merkezi niteliğine ulaştığını göstermektedir.

II. Mahmud'un askeri danışmanlığını yapmak üzere İstanbul'a davet edilen Moltke'nin anılarında, bu sarayın mabeyn bölümünün asıl saraydan yüksek bir duvarla ayrı tutulduğu, sarayın oldukça geniş bir alana yayıldığı ve açık sarı renkli olduğu yazılıdır. Moltke, sarayla ilgili

Eski Beylerbeyi Sarayı'nın günümüze ulaşan yapılarından Mermer Köşk ve önünde bronz at heykeli. Sultan Abdülaziz'in çok sevdiği atı Ferhan'ın heykeli olduğu sanılıyor.

olarak anılarında şu açıklamalarda bulunmaktadır:

"Yaldızlı bir kapıdan küçük, etrafları şimşir fidanları ile çevrili çiçek tarhları, deniz kabukları serpilmiş yolları ile tam bir Türk bahçesine girdim. İçlerinde kırmızı balıklar yüzen fiskiyeli havuzların etrafını, servilerden ve portakal ağaçlarından piramitler çevreliyordu. Arkada, üstlerinde yine böyle yerlerle güzel limonluklar ve köşkler bulunan teraslar yükseliyordu; fakat bunların hepsi yüksek duvarlarla çevrili idi... Boğaz tarafında duvardaki pencerelere, büyük parmaklıklardan başka oldukça sık örgütlü kamıştan birer kafes de konmuştu... Harem tarafında bu kamış kafesler çift katlıydı ve sarayın üçüncü katında bile pencereleri, ta üst kenarlarına kadar örtüyordu."

Anılarının bir yerinde, saray cephesinin pencere bolluğundan görünmez olduğunu öğrendiğimiz Moltke'nin sözlerinden, yapının geleneksel Osmanlı saray mimarlığındaki genel anlayışa uygun yapıldığı ancak sınırlı boyutta ele alındığı söylenebilir. Tarihçi Atâ, sarayın boyutlarını ve neden küçük çaplı tutulduğunu belirlememize yardımcı olan şu bilgileri vermektedir.

"Padişahlar sayfiyyeye üç, nihayet dört ay bazen tebdilen halvet tariki ve lüzumu kadar bendegan ile teşrif buyrulduğu halde istiâba yetecek surette yapılı fakat Beşiktaş teknil daire-i âliyyeyi istiâba kafi büyücek ve Beylerbeyi bundan küçük inşa olunup, başkaları hemen bütün daire-i celile ile ârâma gayri kafi küçük yapılmıştı"

II. Mahmud'un yaptırttığı bu saraydan sözeden yalnızca Moltke değildir. Türk dostu ünlü Fransız edebiyatçısı Lamartine de Boğaziçi'ni kayıkla gezerken sarayın önünden geçmiş, o sırada kıyıda oturmakta olan II. Mahmud ile selamlaşmıştır. Yazar, yaşadığı o dakikaları anılarında şöyle dile getiriyor:

"Altın ve mermer altında nice alemlerin, nice dehşetlerin saklanmış olduğu bu sarayın önünden yavaş yavaş geçtim. Padişah sahildeki köşkerden birinde bir kanepe üzerinde oturuyordu. Genç gözdelelerinden Ahmet Paşa da yanı başında ve ayakta idi. Avrupalı giysilerimiz dikkatini çektiği için Sultan, Ahmet Paşa'ya parmağıyla bizi işaret etti. Ben padişaha alaturka bir selam verdim, selamıma nazikçe karşılıktaki bulundu. Sarayın açık olan pencerelerinden bu görkemli ve zarif binanın zengin iç süslemesinin parıltıları görülüüyordu."

II. Mahmud'tan sonra tahta geçen Abdülmecid'in, önce Beşiktaş Sarayı'nda birkaç gün kalıp daha sonra Beylerbeyi Sarayı'na geçmesi ve tebrikleri bu sarayda kabul etmesi, yönetimin Beylerbeyi Sarayı'na verdiği önemden olmalıdır. Abdülmecid'in sultanlığı sırasında 1851 yılında burada bir yangın çıkmış, sultan kısa bir süre için Çırağan'a geçmiştir. Ancak 1854 yılında burada iki kez zi-yafet verilmiş olmasından Beylerbeyi Sarayı'nın önemini daha bir süre koruduğu anlaşılmaktadır.

Eski Beylerbeyi Sarayı'nda günümüze ulaşabilen yapılar Mermer Köşk ve Beylerbeyi Tüneli'dir. Set Bahçeleri

'nin en üstünde yer alan Sarı Köşk'ün eski saraydan kalan bir yapı olduğu ileri sürülüyorsa da, eldeki veri ve kaynaklardan bu köşkün yeni sarayla birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır.

Mermer Köşk'ün bir başka adı da Serdab Köşkü'dür. Yapı, arka bahçedeki büyük havuzun gerisinde, bir bölümü arazi içine gömülü bir biçimde yapılmıştır. Geleneksel konut mimarlığına bağlı kalınarak oluşturulan köşkün ortasında büyük bir mermer sofa, iki yanında birer oda yer almaktadır. Tasarım açısından geleneksel Türk konut mimarlığının özelliklerini yansıtan köşkün en önemli mimari ögesi, sofanın ortasında bulunan elips biçimli havuzudur. Havuz, iki yanında mermer döşemeye oyulmuş suyollarıyla yan duvarlardaki karşılıklı sel-sebillere bağlanmıştır. İç mekânda su ögesi kullanılarak elde edilen bu hareketlenme ve estetik, geleneksel beğenin bir yazlık saraydaki uzantısıdır. Köşkün terasını çevreleyen parmaklık, Abdülaziz döneminde eklenmiş ve yakın zamanlardaki onarımlarda kaldırılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, köşkün yaz aylarında serinlenmek için yapıldığı anlaşılmaktadır. O yıllarda İstanbul'u ziyaret eden Miss Pardoe, anılarında bu köşk ve önünde bulunan büyük havuz için şunları yazmaktadır:

"Bahçenin en güzel yeri, Kuğu Gölü denilen, yüzeyi kuğularla kaplı bir havuz. Padişahı burayı o denli seviyor ki, bazen kuğular kayıp yüzerken, saatlerce dalıp onları seyrederek düşünüyor (...) Yaldızlı ve boyalı kayıklar, manolyaların, söğütlerin ve gölü çevreleyen öbür güzel ağaçların altlarında bağlı duruyor. Havuz kıyısından elli metre kadar geride, yaz sıcağlarından sığınacak hoş bir yer olan "Hava Hamamı" (Mermer Köşk) var. Giriş mekânının tavanı, duvarları ve döşemesi, deniz desenleriyle oyulmuş mermerden yapılmış. Çeşmelerinden akan sular, duvarlardan sızıp bir dizi deniz kabuğu, deniz yosunu ve sedeften akıyor ve böylece sürekli bir serin havayla, tatlı bir mırıltı meydana getiriyor. Bu güzel salondan iki yanda daha az süslü kısımlara geçiliyor. Kısacası hoş bir oyuncak"

Miss Pardoe bu sözleriyle, Mermer Köşk'ün eski Beylerbeyi Sarayı'ndan kalma bir yapı olduğunu belirttiği gibi büyük havuzun özgün adı ve işlevi konusunda da değerli bilgiler vermektedir.

Beylerbeyi Sarayı'nın en önemli özelliklerinden birini de Set Bahçeleri oluşturmaktadır. Sahilden başlayarak yukarıya doğru setler biçiminde yükselen bu bahçeler, Osmanlı bahçe kültüründe belirgin bir özelliği sergilemekte, bunun yanı sıra sahil boyunca ulaşımı sağlayan yolun saray bahçesi içinde kalmasından kaynaklanan bir zorluğu da beraberinde getirmektedir. Dönemin bina emini Said Efendi'nin bu zorluğun çözümlenmesindeki rolü tam olarak bilinmemektedir. Ancak sorun, adı geçen sahil yolunun bir tünelle kapatılması ve Set Bahçeleri'nin tünelin üstünden başlatılmasıyla çözümlenmiştir.

Miss Pardoe'nun "Kuğu Gölü" olarak tanımladığı havuz ve Mermer Köşk. Anılarında, Sultan'ın burayı çok sevdiğini ve havuz kıyısında yüzen kuğuları seyredip düşüncelere daldığını anlatıyor.

Tünel, sarayın yapımıyla birlikte kapanan yolun işlevini sürdürmesini sağlarken, aynı zamanda yüksek duvarların ötesiyle bahçelerin bağlantısını kurmaktadır. Saraya ait at arabalarının kimi konukları getirip, götürmek üzere bu tüneldeki kapıları kullandıkları sanılmakta, tünelin ortasında ise, su kültürümüzün simgelerinden olan bir çeşme yer almaktadır. Düne kadar önemli bir bölümü toprak altında kalan bugün eski kimliğine kavuştu-rulan çeşme üstündeki yazıtta, Şair Hikmet'in, Yesarizade Mustafa İzzet'in hattı ile yazılmış bir şiiri bulunmaktadır. Şiirin, ebced hesabıyla H.1245 / M.1829 tarihini veren:

"Cedvel-i âb-ı hayat kıldı Mahmud Han revan"

dizesi, hem çeşmeyi yaptıran sultanın adını vermekte, hem de tünelin yapım tarihi konusunda önemli bir ipucu oluşturmaktadır. Tünelin hemen dışında yer alan çeşmede ise Şair Hilmi'nin bir şiirinin yer aldığı bir yazıt bulunmaktadır.

Beylerbeyi Sarayı ve Set Bahçeleri'nin, İstanbul'a gelen gezginleri oldukça etkilediği, tuttukları günlük ya da yazdıkları mektuplardan da anlaşılıyor. Yine Miss Par-doe, bu yapıyla ilgili olarak önemli açıklamalarda bulunuyor:

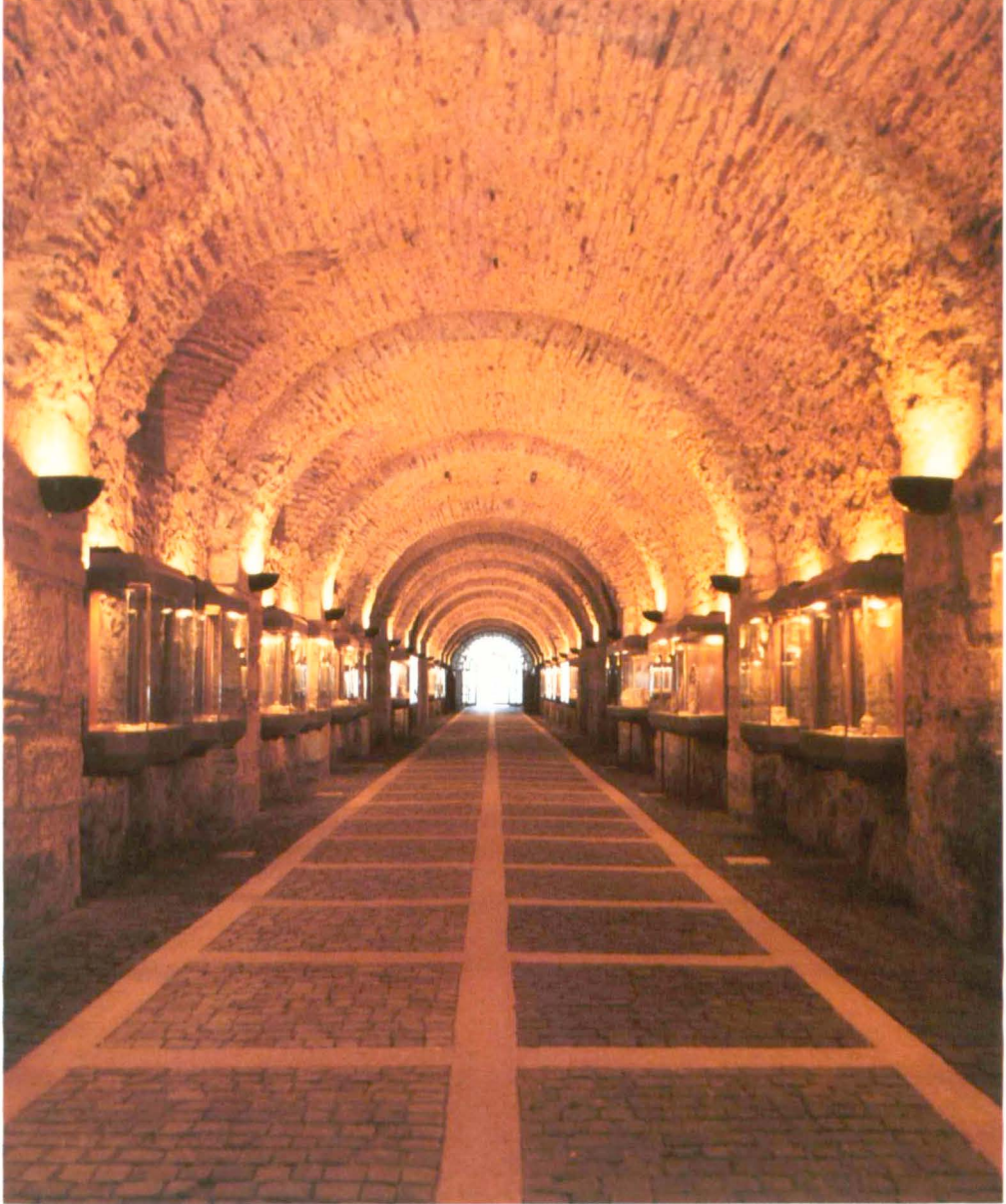

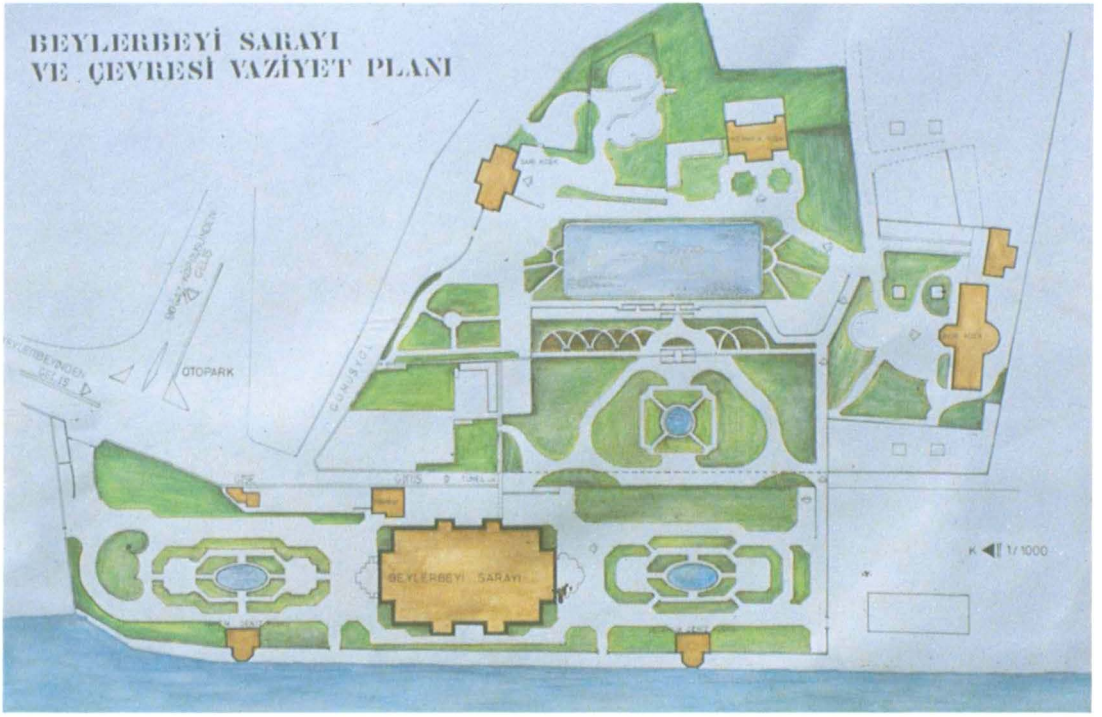
"Kent yönünde mermer bir kapıdan, türlü kokular saçan çiçeklerle dolu bir bahçeye giriliyor. Bahçedeki havuzların, fışkıyelerin çevrelerine fışkırttıkları sular, sükûn verici bir ses yayıyor. Tarhlar arasında, çiçekler kadar çok renkli ve parlak, şahane tüylü, çeşitli kuşlar dolaşıyor. Bu güzel bahçeyi deniz yönünden gizleyen bir dizi yaldızlı kapının yanından geçerek, kakma büyük bir kapıdan Giriş Aoulusu'na giriliyor. İçerisi ilk bakışta etkili olmayabilir. Ayça gibi kıvrılan çifte merdivenler girişin ortasında (...) buraya sekiz geniş salon açılıyor. Bu-

karşı sayfada Mermer Köşk'ün içindeki havuzun fışkıyesi ve sebiller, Osmanlı mimarlığının su ögesini mekân içinde nasıl değerlendirdiğini gösteren bir örnek.

altta II. Mahmud'un yaptırdığı eski Beylerbeyi Sarayı'ndan günümüze ulaşabilen ilginç mimari öğelerden biri: Beylerbeyi Tüneli.

BEYLERBEYİ SARAYI VE ÇEVRESİ VAZİYET PLANI

Beylerbeyi Sarayı yerleşim planı. Sarayın birimleri araziye, birbirinden bağımsız bir biçimde ve herhangi bir simetri aramadan yerleştirilmişlerdir.

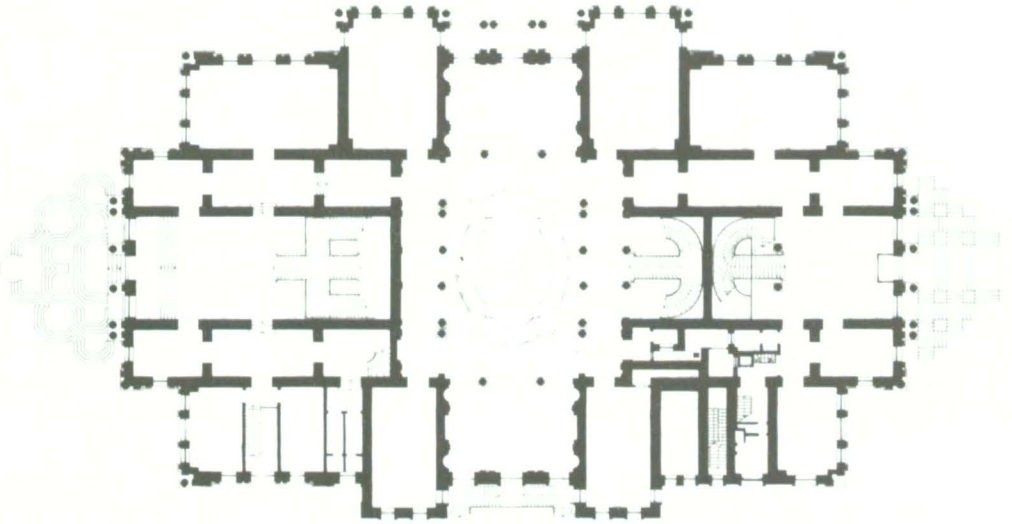
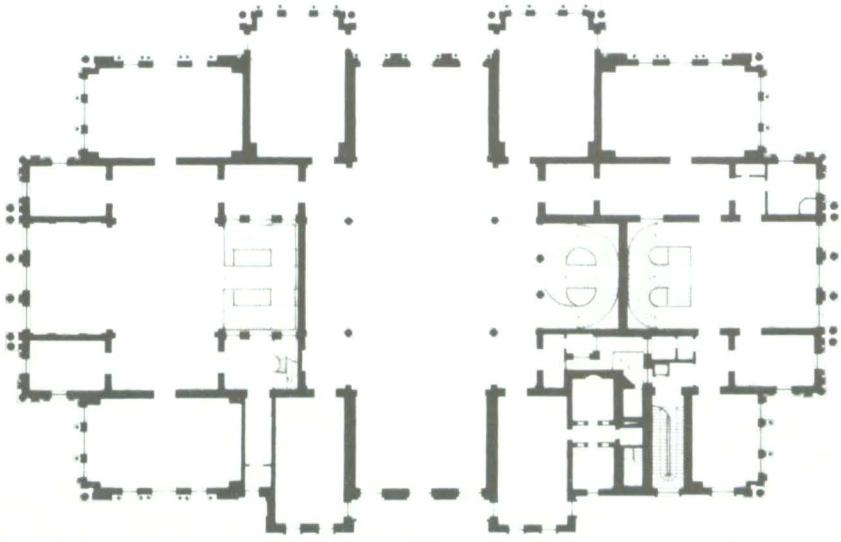
nun üstünde Hünkâr kısmı var; yıldızlarıyla olağanüstü güzellikte ve hem doğunun hem de batının her türlü lüksüyle döşenmiş (...) Geniş bahçeler set set üstünde, gerideki dağın tepesine dek çıkıyor. Her set bir yabancı bahçıvanın elinde ve onun yurdunun sitilinde düzenlenmiş (...) En tepedeki servi ve çınarlar arasında yaldızlı bir köşk parıldar. Buradan görünen güzelliği hiç bir sanatçı renk ve çizgi şeklinde saptamadan geçemez: Gür ormanlı tepelerin eteklerini çeviren ve konutlarla bezeli kıvrıntılı kıyılar... Boğaz'dan geçen gemilerin yelkenleri ve daha uzaklarda... Karadeniz'in dalgaları... Bütün bunlar, bir şairin dikkatini, ressamın gözlerini çecek bir görünüm meydana getiriyor."

Bu açıklamalar, bugün yalnız adı kalmış eski Beylerbeyi Sarayı ve bahçeleriyle ilgili ipuçları verdiği gibi, İstanbul'u "doğu" olarak gören bir batılının duygusal yaklaşımını da yansıtmaktadır.

Eski saray yıktırılıyor

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve özellikle İstanbul'da, yapım işleriyle ilgili, en tehlikeli etmenlerden biri de sık sık çıkan yangınlardır. Ahşap malzemenin yoğun olarak kullanıldığı İstanbul'da, dönemlerinin tüm özelliklerini taşıyan nice saray, köşk, kasır ve ev sırf bu nedenle ortadan kalkmış, geriye yalnızca adları ve öyküleri kalmıştır. Saray yapılarını bile ortadan kaldıran bu yangınların, halkın yanı sıra sultanların yaşamında da be-

lirgin bir etki yarattığı söylenebilir. Nitekim, bu konuda neler düşündüğünü bize ulaştıran bir belge bulunmamasına karşılık, Sultan Abdülaziz'in tahta çıktığında Eski Beylerbeyi Sarayı'nı 1851 yılındaki yangından dolayı yıktırıp, yerine bugünkü sarayı yaptırdığını biliyoruz. Eski saray tümüyle yıktırılmış ancak Mermer Köşk olduğu gibi bırakılmıştır. Köşk'ün malzemesinin yangın konusunda herhangi bir tehlike oluşturmaması, yıkımını engellemiş olmalıdır.

üstte Üst kat planı.
altta Zemin kat planı. 24 oda,
6 salon ve bağlantı mekânlarından
oluşan saray ana yapısı, "batılı" dış
görünümüne karşılık geleneksel Türk
evi plan anlayışına göre
bölünmüş ve işlevlendirilmiştir.

Tarihçi Lütü Efendi, ünlü yapıtında yeni sarayın yapılışını şu sözlerle anlatıyor:

"Bir müddetten berü der-dest-i inşâ olan Beğlerbeyi Sahil Sarayı o esnada kaffe-i levâzım-ı inşaiyye ve tefrişiyyesiyle rehîn-i hüsn-i ikmal olarak, o sene orası sayfiyye ittihaz olundu. Zilkade'nin on beşinci günü teyemmünen Cuma selâm-lığı Beğlerbeyi Cami'inde ba'de'l icra, mükemmel alay ile Sahil Sarayı mezkûr makdem-i şehriyâri ile darü'ssürur oldu."

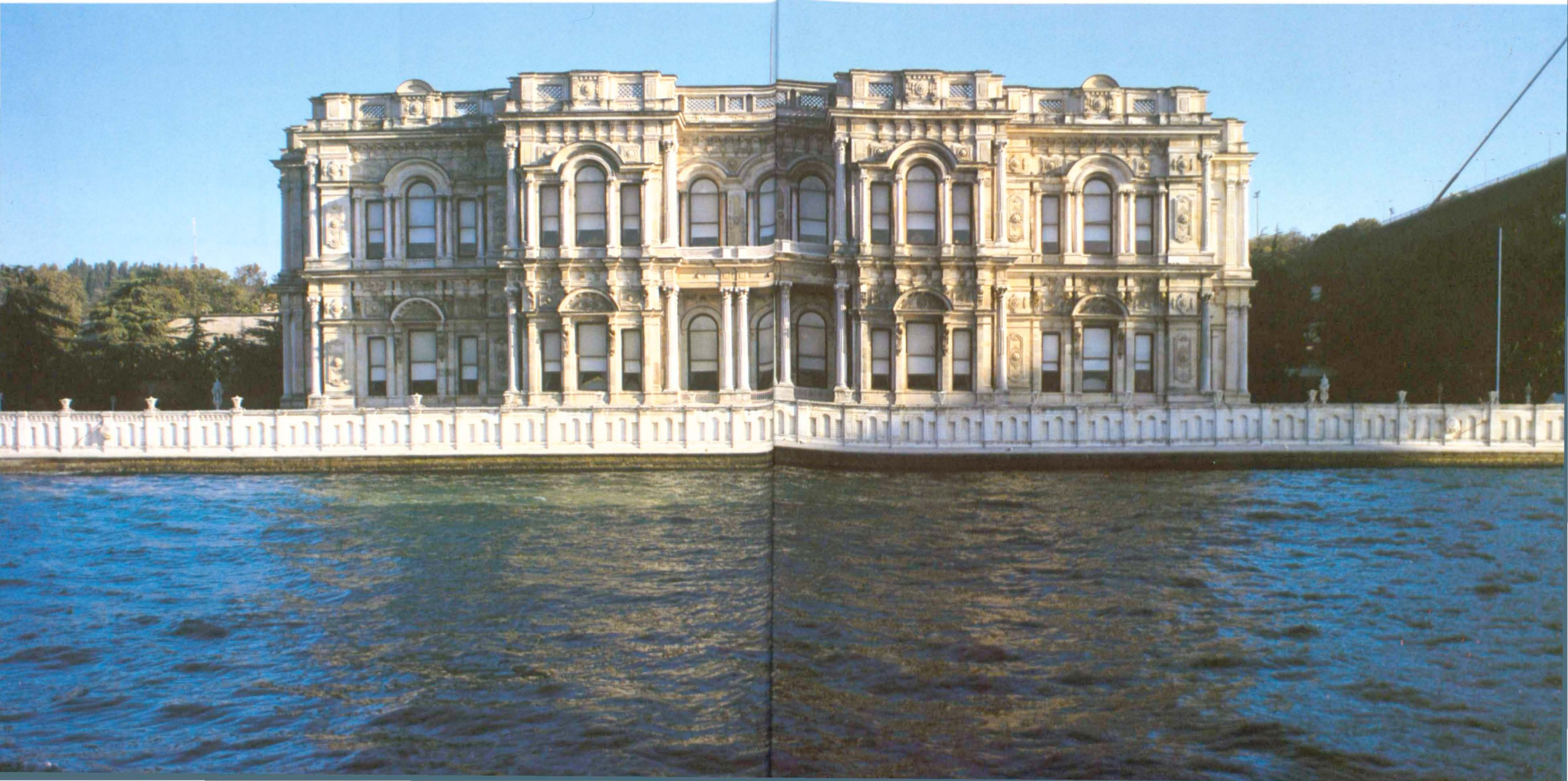
Tasarımı Sarkis Balyan'a ait olan yeni sarayın yapımı,

Takvim-i Vekayi'nin 28 Zilhicce 1281 tarihli sayısında "Vukuat-ı Resmîyye" başlığı altında verilmiş, haberin hemen altına Şair Lütü'nün H.1281/M.1864-1865 tarihli şu dizeleri konmuştur:

*"Eyledi ihya bu nev sahil-sarayı bî misil
Hazret-i Abdülaziz Han'ın ulüv-ü himmeti
Lütü tebrik eyledim tarih-i cevherdar ile
Rabb-ı izzet sa'd kılsm bu saray-ı şevketi"*

Abdülaziz'in yeni yaptırttığı bu saraya ve süslemesine oldukça önem verdiği anlaşılmaktadır. Dolmabahçe Sarayı arşivinde bulunan belgelere bakılacak olursa sultan, yapının odaları ve diğer bölümlerinin ağır yaldızlı kale-

Abdülaziz'in yaptırdığı yeni saray İstanbul'un öbür büyük saray kompleksleri kadar olmasa da geriye doğru oldukça geniş bir alana yayılmakta ve Boğaziçi silüetini biçimlendiren temel mimari öğelerden birini oluşturmaktadır.

mişleriyle süslenmesini istemiş, bu iş için Mabeyn-i Hümayun ressamı Mason Bey görevlendirilmiştir.

Bu belgelere göre, sultanın kendisine ait odaların tavan süslemeleri Beşiktaş Saray-ı Hümayunu'ndaki büyük Camlı Kasr'ın tavanlarından daha ağır som yaldızlı olacak, hayvanlar ve kuşlar, doğadaki aslına uygun olarak resmedilecektir. Sarayın ikinci derecede önemli olan odalarının tavanları, Malta Kasr-ı Hümayunu üst katının tavanlarından daha ağır süslemeli ve güzel yaldızlı olacaktır. Sarayın alt kat odalarının süslemesi ise, Sadâbâd Saray-ı Âlisi'nin alt kat odalarının tavanları gibi yapılacaktır. Öte yandan sarayın aydınlatılması için

solda Harem Yalı Kapısı ve Yalı Köşkü. Bir yazlık saray olarak tasarlanan Beylerbeyi Sarayı'na ulaşım genellikle denizden sağlanmakta ve Yalı ya da Deniz Kapısı adıyla anılan kapılar, sarayın görkemli ana girişlerini oluşturmaktaydı. üstte Selamlık Yalı Kapısı üstünde taş Osmanlı arması, uzun bir geçmişin iz ve simgelerini taşıyor.

Nakkaş Caddesi'nde, bugün tümüyle ortadan kalkmış bir de gazhane kurulduğu görülmektedir. Ancak, tüm bu özen ve ilgiye karşın, 1881-1907 yılları arasında İstanbul'da kalan Dorina L. Neave'nin sarayın Fransa İmparatoriçesi Eugénie'nin Abdülaziz'i ziyaretine dek hiç kullanılmadığını söylemesi oldukça ilgi çekicidir. Yeni saray, İstanbul'un öbür sarayları kadar olmasa da, oldukça geniş bir alana yayılmış yapılardan oluşmaktadır. Bu yapılar: Deniz Köşkleri, Sarı Köşk, Paşa Dairesi, Ahır Köşkü, Muzika Dairesi, Geyiklik, Aslanhane, Güvercinlik ve Büyük Kuşluk'tur. Bunlara, eski saraydan kalan Mermer Köşk ve Büyük Havuz'u da eklemeliyiz.

TASARIM ÖZELLİKLERİYLE BEYLERBEYİ SARAYI

Osmanlı saray mimarlığının belirgin özelliklerinden biri de, saray kompleksinin genel çizgileri belirlendikten sonra zamanla eklenen yapılarla genişleyip büyümesidir.

19. yüzyıla kadar sürdürülen bu özellik, bu yüzyıl içinde değişen toplumsal yapı ve oluşan yeni anlayışla birlikte değişmeye başlamıştır. Bu açıdan konuya eğildiğinde 19. yüzyılda yapılan sarayların önemli bölümlerinin bir bütün olarak tasarlandığı görülmektedir. Dolmabahçe ve Çırağan saraylarının yanı sıra, konumuzu oluşturan Beylerbeyi Sarayı'nın yapılışında da aynı düşünce egemen olmuş, saray tüm birimleriyle, örgüt düzeni ve işlevi göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Bu genel anlayışa karşın Beylerbeyi'nin yazlık bir saray olması, sürekli oturulan Dolmabahçe Sarayı gibi büyük boyutlu tutulmasını gerektirmemiş, yanısıra yan yapıların da olabilecek en az sayıya indirgenmesine neden olmuştur.

Genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, sarayın tüm birimlerinin araziye, birbirlerinden bağımsız ve simetrik olmayan bir biçimde yerleştirildiği görülmektedir. Ana yapı kıyıda yer almış, diğer yapılar geride Set Bahçeleri'ne dağıtılmışlardır. Bunlardan Sarı Köşk ve

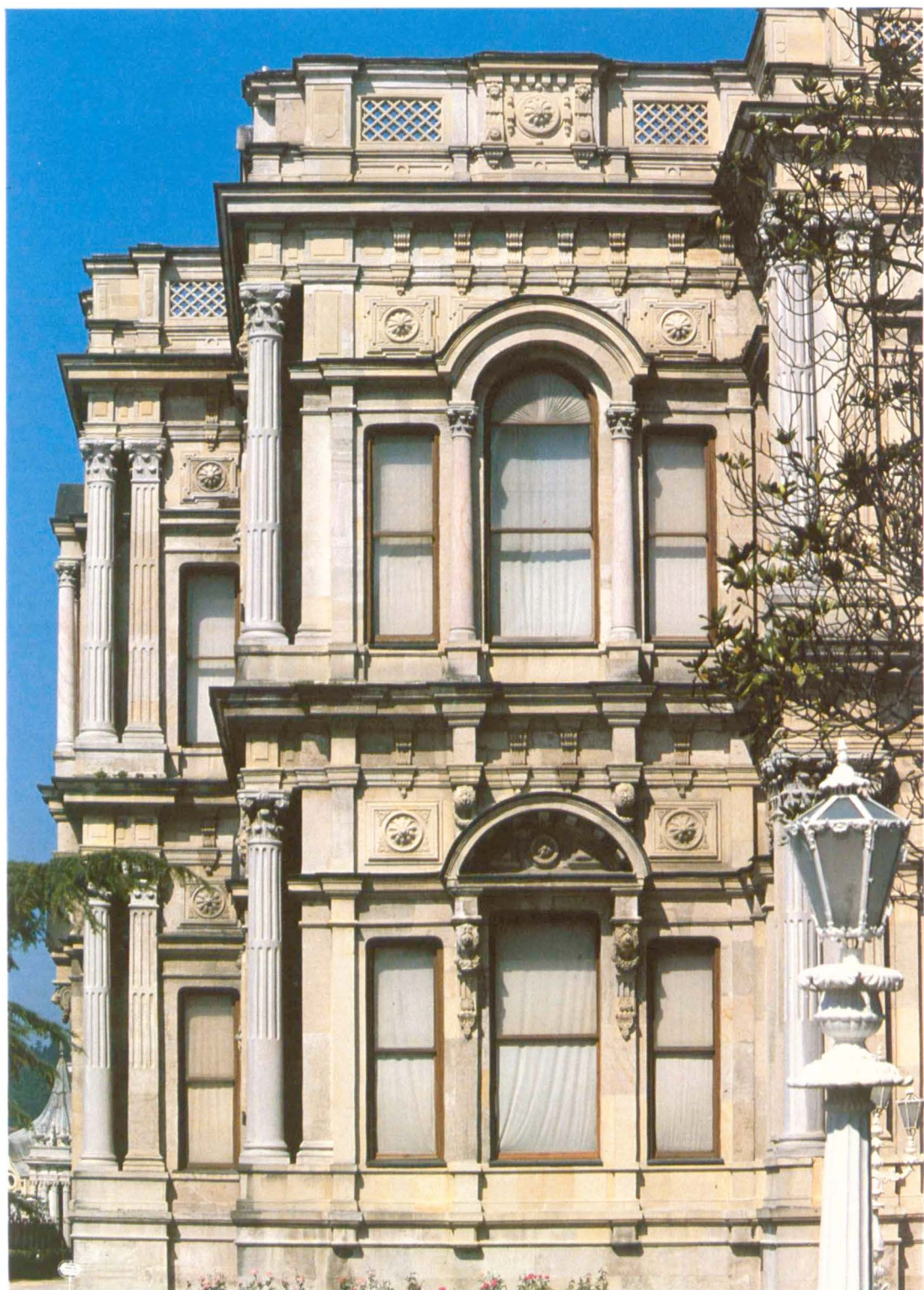
altta 19. yy. Osmanlı mimarlığı, saray yapılarında anıtsallığı hep ön planda tutmuştur. Beylerbeyi Sarayı'nın Mabeyn girişi de bunun etkileyici örneklerinden biridir. karşı sayfada Sultan Abdülaziz'in aslanlara karşı özel bir ilgi duyduğu bilinmektedir. Yaptırdığı yeni sarayın bahçesinde rastladığımız çok sayıda aslan heykeli, bu ilginin canlı tanıklarındır.

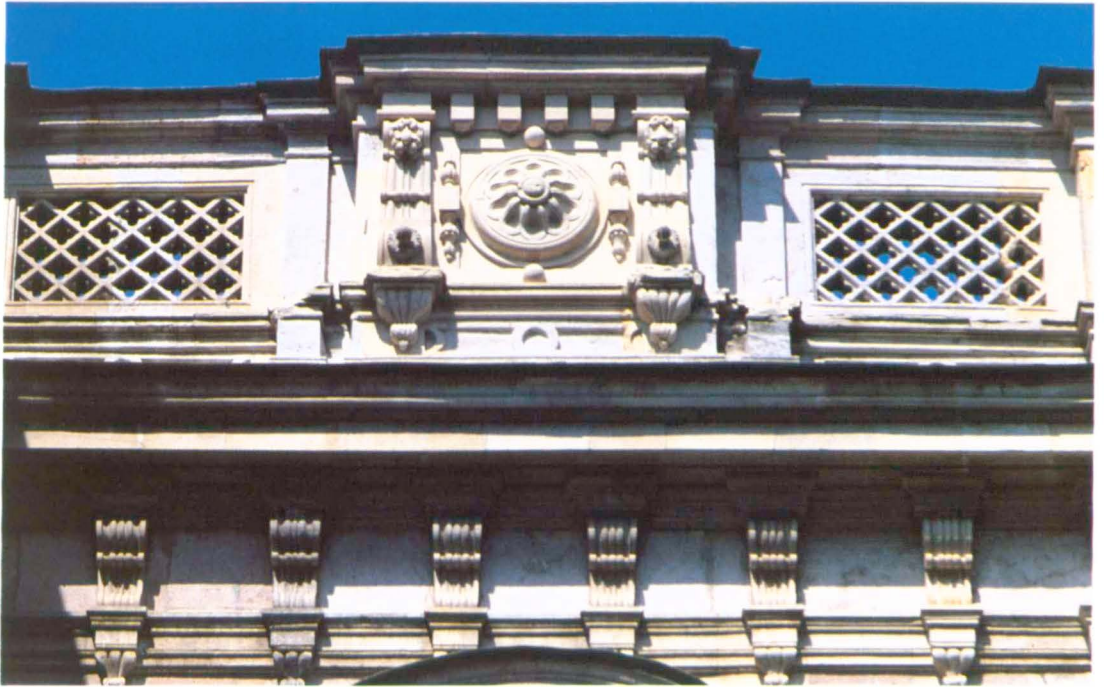
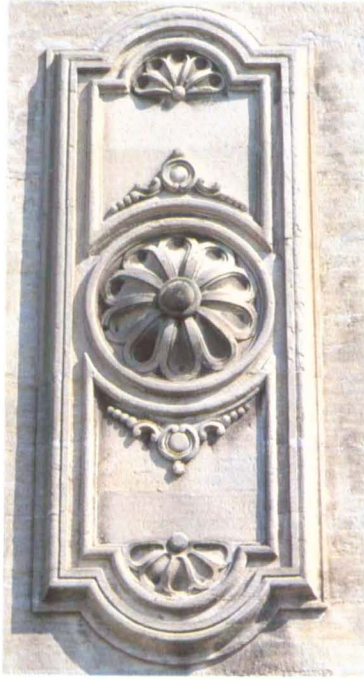

Mermer Köşk, yukarıda büyük havuzun çevresinde yer almış, Ahır Köşk ise saray arazisinin güneyine yapılmıştır. Belgelerden varlıklarını öğrendiğimiz Paşa Dairesi, Muzıka Dairesi, Geyiklik, Tavukluk ve Aslanhane gibi

yapılar ise bugün ayakta değildir. Öte yandan arazinin bir bölümü de tarihsel süreç içinde çeşitli kurumlara verilmiş, Boğaziçi Köprüsü buradan geçirilmiş ve Beylerbeyi Sarayı günümüze özgün kimliği oldukça bozulmuş olarak gelebilmiştir. Ancak tüm bu olumsuz koşullara karşılık yapı, günümüze ulaşan tüm birimleri ve bu birimlerin araziye dağılışı biçimiyle Boğaziçi'nin kendine özgü görünümünü oluşturan temel parçalardan biridir. Sedat Hakkı Eldem, "Boğaziçi Anıları" adlı yapıtında bu yapıyla ilgili ola-

karşı sayfada Beylerbeyi Sarayı'nın cepheleri, dönemin seçmeci mimarlık ve süsleme anlayışlarına ilginç ve çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. üstte Cephe süslemelerinden ayrıntı, altta Çatı korkuluklarından süsleme örneği.

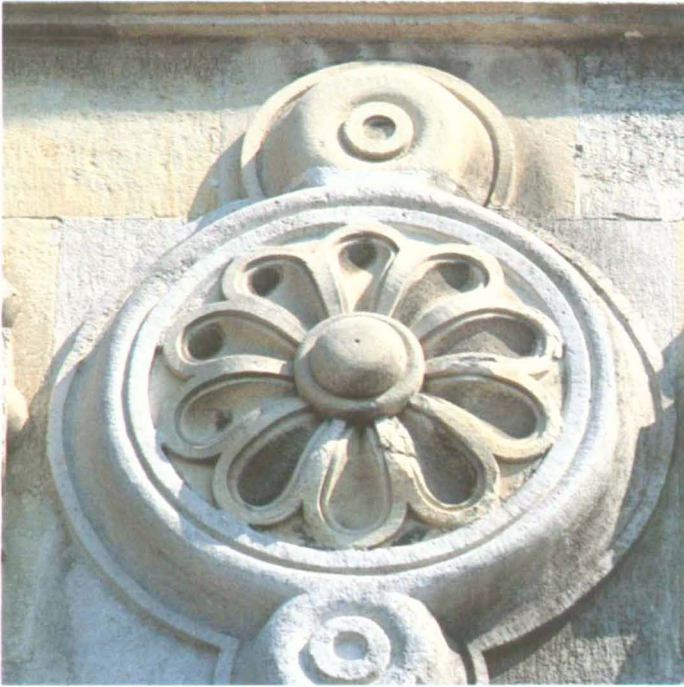

Cephelerdeki korent başlıklı sütunlar ve pencere alınlıkları 19. yüzyılın geçmiş dönem mimarlıklarına olan ilgisini yansıtıyor.

rak şunları yazmaktadır: "Arkasındaki koruluklarıyla kıyı boyunca yayılan ve sahile yüksek duvarları ve zarif köşkleriyle bağlanan bu saray, doğa içinde seçkin bir yer tutmaktadır. Ölçüleri ile çevrede hakimiyetine karşın mermer kitle yeşillik içinde orantısız durmamaktadır. Değişik uzunluktaki yardımcı binaları serbest bir biçimde sağ ve sol kanatları tamamlayan mimari elemanlar oluşturarak genel kompozisyona katkıda bulunmaktadır. Sırtlar Çamlıca'ya kadar uzanırken, yer yer çeşitli büyüklükte köşkler göz için gerekli durak noktalarını oluştururlar.

"Çırağan Sarayı'ndan birkaç yıl daha eski olan Beylerbeyi Sarayı'nda mimari çizgiler daha yumuşak ve Greko-Romen elemanlar daha fazladır. Burada da köşelere gömme sütunlar uygulanmış, böylece klasik nizamdan kesinlikle uzak kalmıştır. Saraya ait deniz köşkerlerinde daha büyük fantazileri izlemek mümkündür. Bunlar Çırağan'da benzeri olmayan şekilde bahçe duvarının ortasında yer almışlardır. Bahçe duvarları sarayın sağ ve sol yanlarından ölçülü bir uzantıyla bina-ya iyi bir görsel destek oluşturur."

üstte İkiiz sütunları, kemerli pencereleri korent başlıkları ve süsleme özellikli konsolları ile çatıya geçiş ayrıntıları, solda Cephe süslemelerinden bir başka ayrıntı.

Bir 19. yüzyıl yapısı olarak Beylerbeyi Sarayı, Osmanlı mimarlığındaki Batı etkilerini belirgin biçimde sergileyen özgün bir örnektir. Bilindiği gibi 19.yüzyıl, Avrupa'da endüstri devriminin başlangıcını oluşturmaktadır. Fabrikaların büyük kent merkezlerinin yakınlarında kurulması, iş gücünün köylerden kentlere göçmesine ve bireyin gelenek, görenek ve estetik değerlerinden uzaklaşmasına neden olmuş, kentsel yaşamın getirdiği yabancılaşma duygusu giderek geçmişe yönelik bir tür özleme dönüşmüştür. Dönemin mimarlık ürünlerine bakıldığında, bu yıllarda kentleri süsleyen yapıların çoğunun, geçmiş dönem mimarlıklarından, Yunan, Roma, Rönesans, Barok üsluplarından izler taşıdığı görülür.

Batı mimarlığında 19. yüzyılda gözlenen bu eğilim, batılı biçimleri kendine örnek alan Osmanlı İmparatorluğu'nu da yoğun biçimde etkilemiştir. Avrupalı mimarların yoğun bir biçimde bulundukları 19.yüzyıl Osmanlı mimarlık ortamında inşa edilen, Dolmabahçe, Çırağan ve Beylerbeyi sarayları, bu etkilenmeyi sergileyen yapılarıdır.

Dış görünümüyle, dönemin Batı kaynaklı anlayışının

karşı sayfada *Deniz cephesinde ikiz sütunlar.*
üstte *Antik dönem esinli sütun başlıkları.*

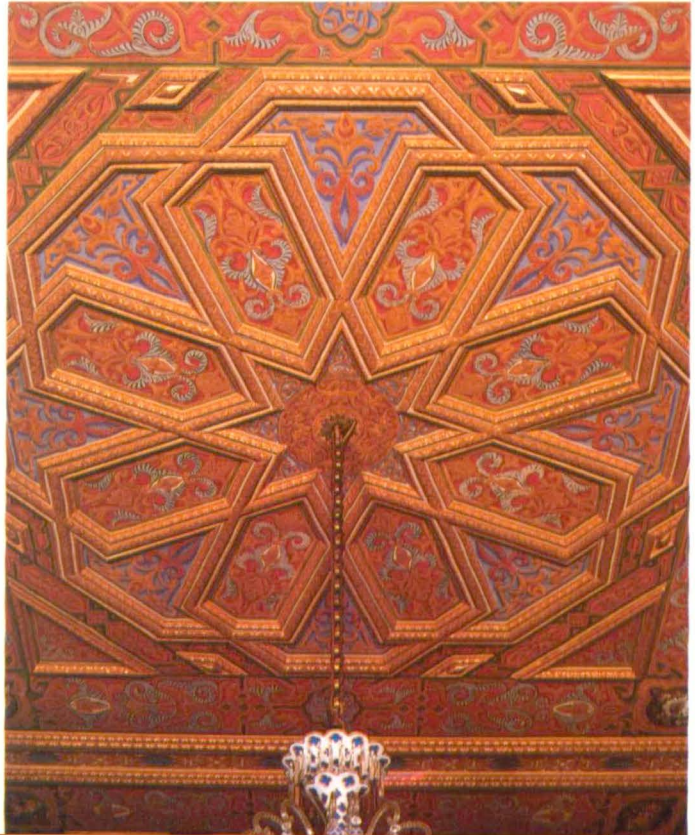

etkilerini yansıtan Beylerbeyi Sarayı'nın ana yapısı, bodrumuyla birlikte üç katlı olarak yapılmıştır. 24 oda ve 6 salondan oluşan iç mekân, Türk evi plan anlayışına uygun biçimde bölümlenmiş, dış süslemedeki batı kaynaklı motifler, yerlerini iç düzenlemede, geleneksel motiflerden türetilmiş süslemelere bırakmıştır. Mustafa Cezar bu konudaki görüşlerini şöyle aktarmaktadır:

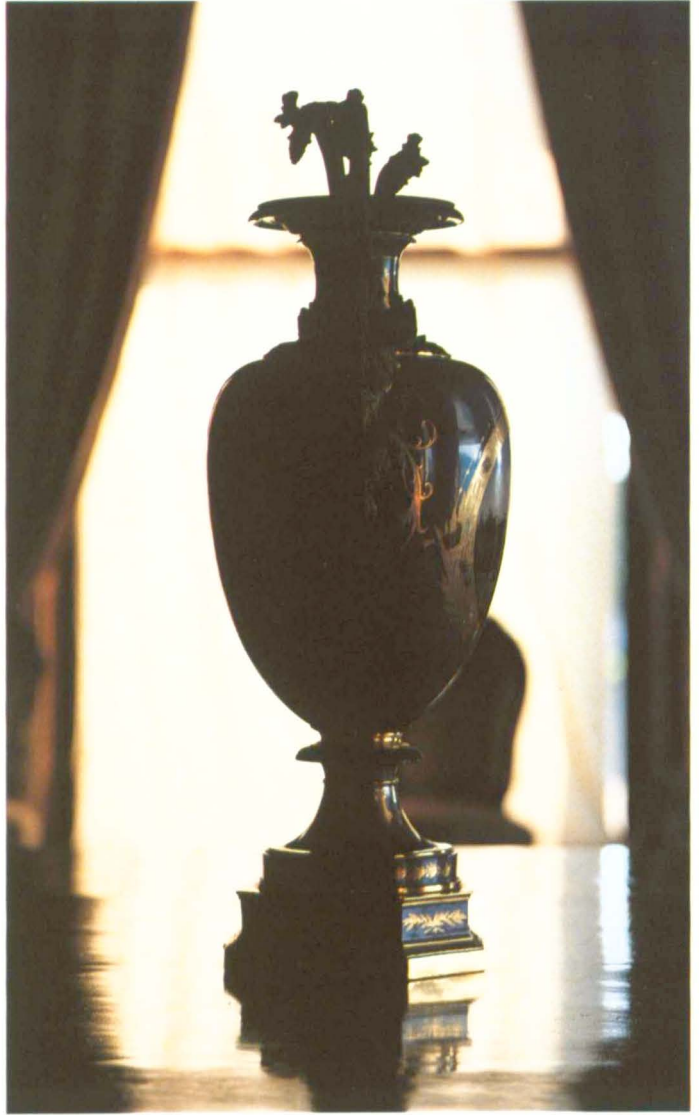
ön sayfada Mabeyn Giriş Salonu, genelden özele doğu-batı üsluplarını birbirine kaynaştıran özelliklere sahiptir. üstte Mabeyn Giriş Salonu yan kapıları üstünde, şövalye miğferi motifli korniş. sağda Mabeyn Giriş Salonu tavan süslemesi. karşı sayfada Mabeyn Giriş Salonu'ndan üst kata çıkan merdiven.

sağda Giriş Salonu bitişiğindeki bekleme odasında vazo.
karşı sayfada üstte Koltuk süsleme ayrıntısı. Saray yalnız duvar ve tavan süslemeleriyle değil mobilyasıyla da dönemin değişen beğenisini ve eğilimlerini yansıtmaktadır.
karşı sayfada altta Mabeyn Giriş Salonu'ndan üst kata çıkış, yan koridorlara açılan balkoncuk ve kapılarla ilginç mekân hareketleri sergileniyor.

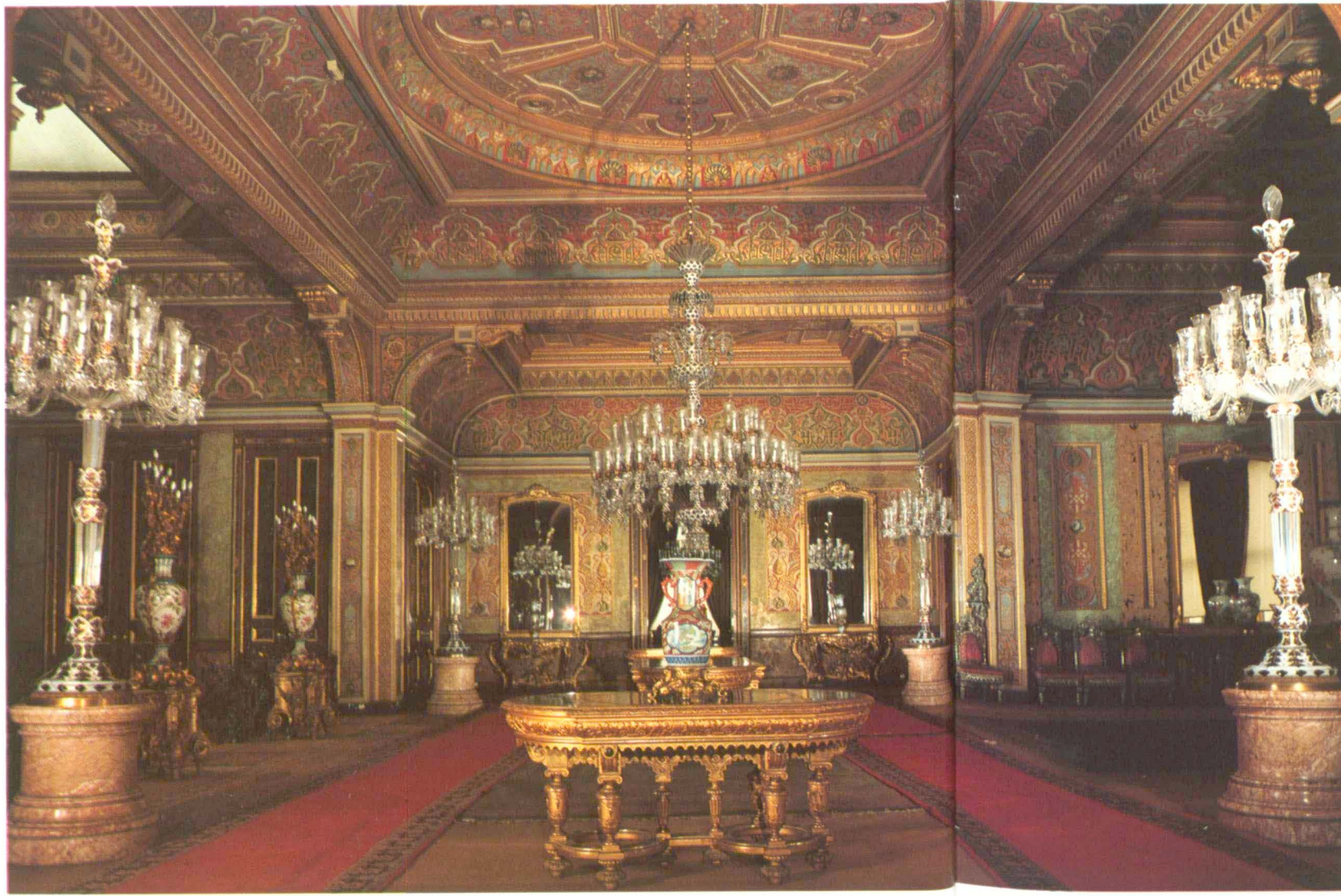
"Beylerbeyi'nde içteki sütunlar, Dolmabahçe'deki gibi Dor, İyon ve Korint nizamlarından öğelerin kullanımıyla ortaya konmuş kompozit başlıklı sütunlar durumunda olmayıp, İslam mimarisindeki mukarnaslardan esinlenmeler içeren çizgileriyle özgün bir çalışma ürünü niteliğine kavuşturulmuş sütun ve başlıklar durumundadır. Bu başlıklarla uyum içinde olan tavan etekleri süslemeleri, tavan ve duvarlardaki süslemeler, süsleme motif ve kompozisyonlarının içlerine yerleştirilmiş olduğu eski ahşap işçiliğimizdeki düzenlemelerden esinlemelerle meydana getirilmiş geometrik nizamlı bölmeler, bu binada belirli bir süsleme kişiliğine ulaşılmış olduğunun şahitleridir."

Yapı, Harem ve Mabeyn olarak iki ana bölüme ayrıl-

üstte solda Selamlık üst kat salonu genel görünüşü. karşı sayfada altta Aynı salondan başka bir görünüş. Karşılıklı aynalar ilginç mekân oyunları sağlıyor. üstte Aynı salondan vazo. Porselenin mimari bir öge olarak kullanımı. sağda Aynı salonda dolap süsleme ayrıntısı.

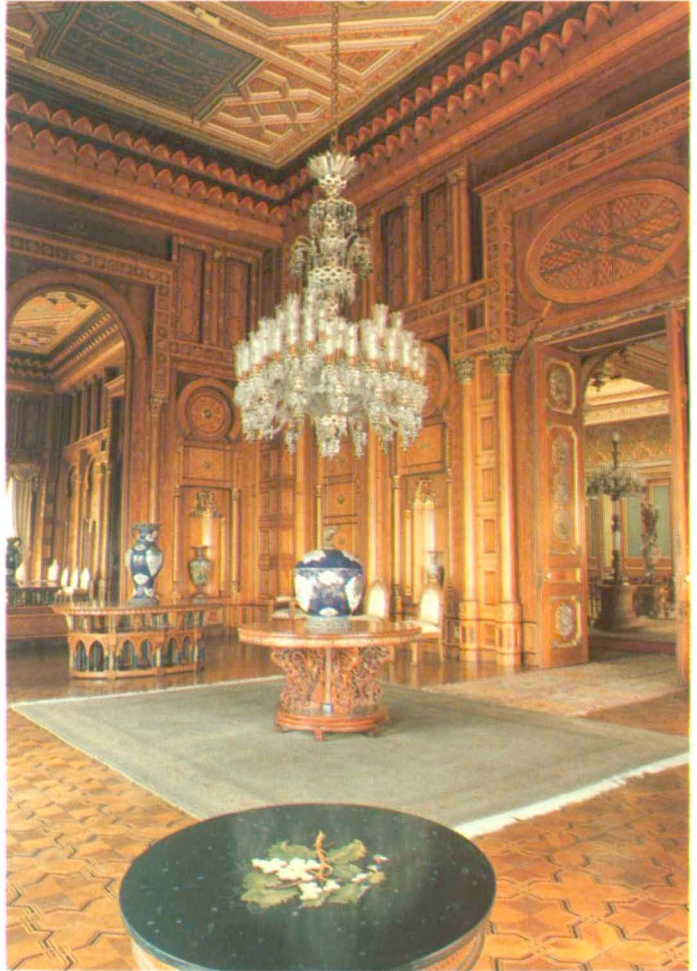

miş ve bu iki bölümün girişleri, birbirinden ayrı tutulmuştur. Mimar, Harem'e girişi sağlayan merdivenlerde köşeli çizgileri tercih ederken, Mabeyn'in giriş merdivenlerinde kavisli çizgiler kullanmıştır. Öte yandan merdivenlerdeki bu farklılığın iç düzenlemeye de yansıdığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Mabeyn süslemesinin Harem'e oranla daha görkemli olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Abdülaziz'in süslemelere nasıl özen ve ilgi gösterdiği, nerede, ne yapılmasını istediği, daha önce sözü edilen belgelerden saptanmaktadır.

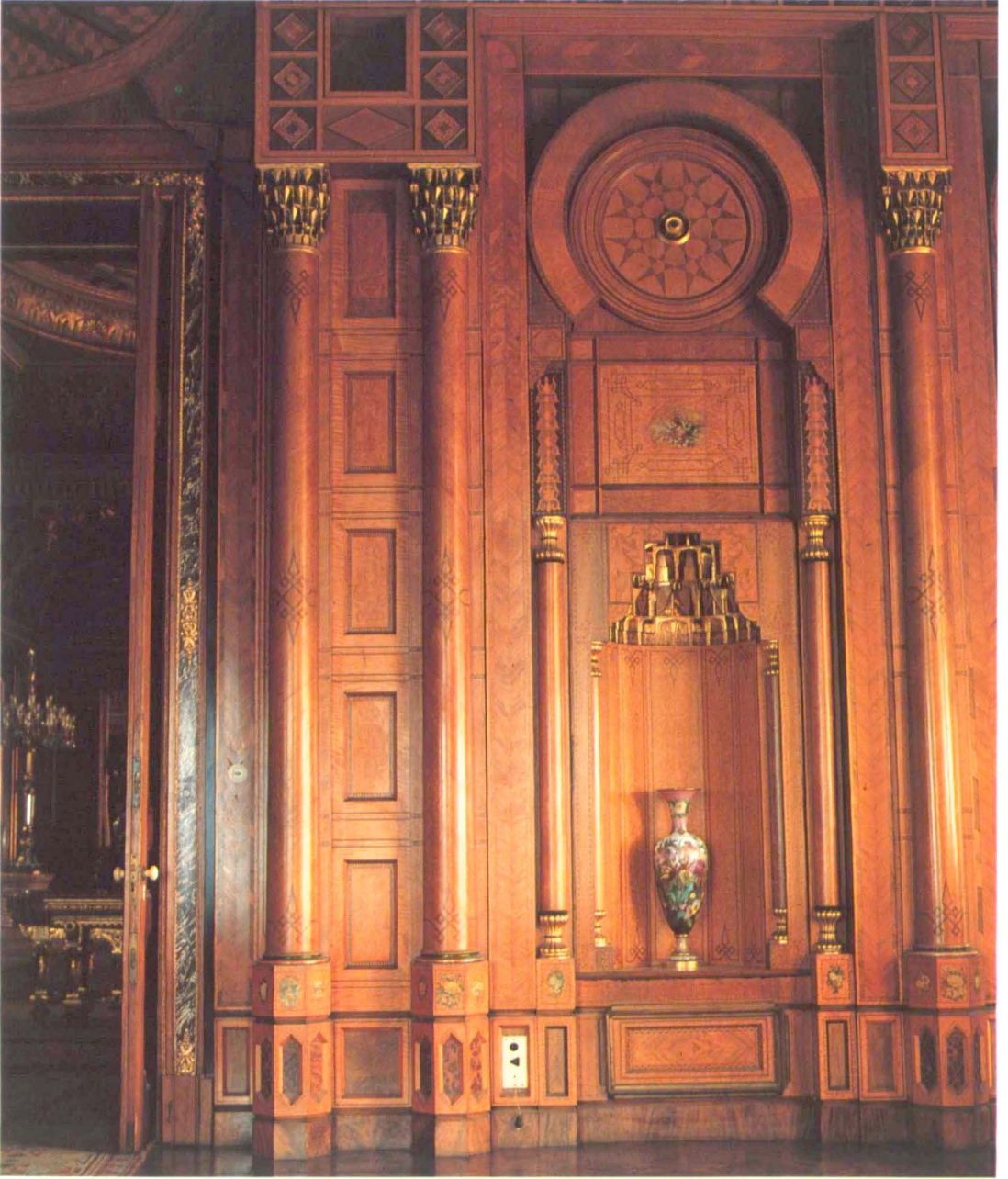
Yalnızca mimari süslemede değil, mobilya seçiminde de aynı özenin gösterildiği, Briston ve Parson aracılığıyla Avrupa'dan eşya satın alındığı görülmektedir. Ana yapının yanı sıra, Sarı Köşk, Mermer Köşk ve Deniz Köşkleri için de Avrupa'dan eşya getirtilmiştir. Sultanın yaptırılmakta olduğu bu saray ve döşemesini, Dolmabahçe Sarayı'ndan oldukça farklı bir yaklaşımla ele aldığı anlaşılmaktadır.

Rönesans saraylarına özgü olan ahşap duvar kaplamaları Beylerbeyi Sarayı'nda da kullanılmıştır. Ne var ki burada doğu motiflerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. solda Selamlık 18 nolu ahşap kaplamalı oda genel görünüşü. karşı sayfada üstte Aynı odada vazo tutamağı kuş. Beylerbeyi Sarayı'nda deniz, iç görünümünün değişmez ve etkileyici fonunu oluşturuyor. karşı sayfada altta Aynı odadan bir başka görünüş.

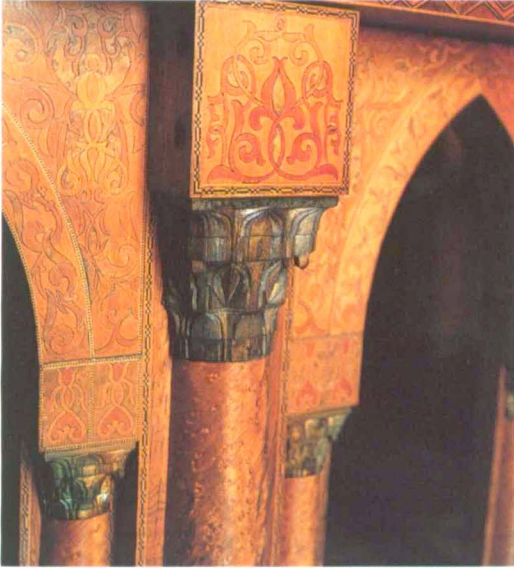
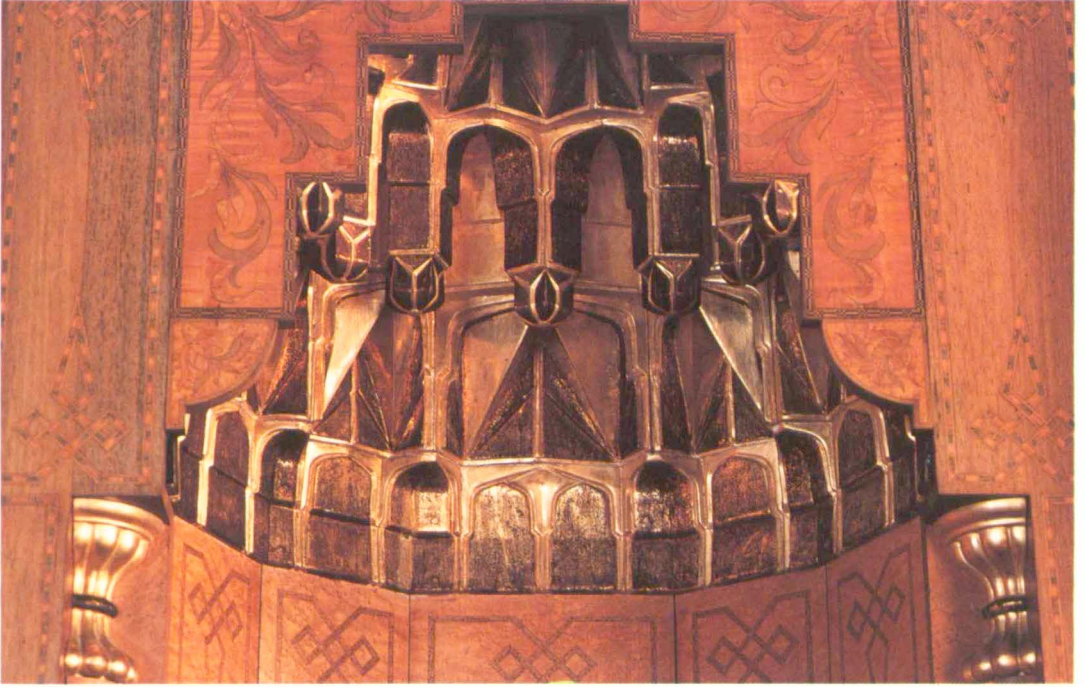

üŖtte Selamlık 18 nolu oda duvar
ahŖap kaplamasından bir bölüm.
Doğulu öğeler yine ön planda.

Mabeyn'in merdivenlerle girilen salonu, sarayın tüm zemininde olduğu gibi hasır döŖelidir; hasır üzerinde ise büyük ve değerli bir Hereke halısı vardır. Sevr yapımı büyük vazosu ve Bohemia avizesi ile dikkati çeken bu görkemli giriŖ salonuna, deniz yönünde Yaver Odası olarak tanımlanan mekân ile konukların bir süre bekletildikleri bir baŖka oda açılmaktadır. Aynı salona kara yö-

nünden açılan odalar ise daha yalındır ve özel hizmetlilere ayrıldıkları sanılmaktadır.

Mabeyn ve Harem bölümlerini alt katta birbirinden havuzlu bir salon ayırmaktadır. Bu salon, mermer havuzuyla doğu saraylarına, yunus balığı biçimindeki fiskiyeleriyle de batının barok çeşme anlayışına bağlanmakta ve 19. yüzyıl Osmanlı mimarisinin kendine özgü sentezinin

üstte *Duvar*da süslemeden ayrıntı,
altta solda *Masadan* ayrıntı,
altta sağda *Koltuklardan* ayrıntı.

ilginç bir örneğini oluşturmaktadır.

Havuzlu Salon'a Mabeyn'den açılan mekânlardan biri de, halat motifinin kullanıldığı mobilya biçiminden dolayı Kaptan Paşa Odası olarak anılan odadır. Denizciliğe ve Osmanlı donanmasının geliştirilmesine gösterdiği ilgiyle tanınan Abdülaziz'in, yaptırttığı sarayda böyle bir mobilyaya yer vermesi son derece doğ

gal gözükmemektedir. Odanın tüm mobilya, duvar ve tavan süslemeleri hep denize ve denizciliğe yöneliktir.

Mabeyn'de üst kata çıkış, biri giriş salonundan, öteki Havuzlu Salon'dan son derece görkemli ve barok anlayışta tasarlanmış iki merdivenle sağlanmıştır. İkinci kattaki

karşı sayfada Harem Yemek Salonu Sandalye arkasında Sultan Abdülhamid'in küfi yazıyla işlenmiş adı.

üstte Pencere içi marketöriden ayrıntı.

altta Selamlık Yemek Salonu genel görünüşü.

ön sayfalarda Mabeyn'le Harem'i birbirinden ayıran Havuzlu Salon'da geleneksel Türk motifleriyle bezenmiş mobilyaların egemenliği dikkati çekiyor.

üstte Abdülaziz heykelinden detay. Sağda Sarayı yaptıran Sultan Abdülaziz, heykeliyle Havuzlu Salon'da.

karşı sayfada üstte Havuzlu Salon'un, Avrupa barok çeşmelerinden esinlenen yunus balığı başlı fıskiyeleleri.

karşı sayfa altta Havuzlu Salon'dan başka bir görünüm.

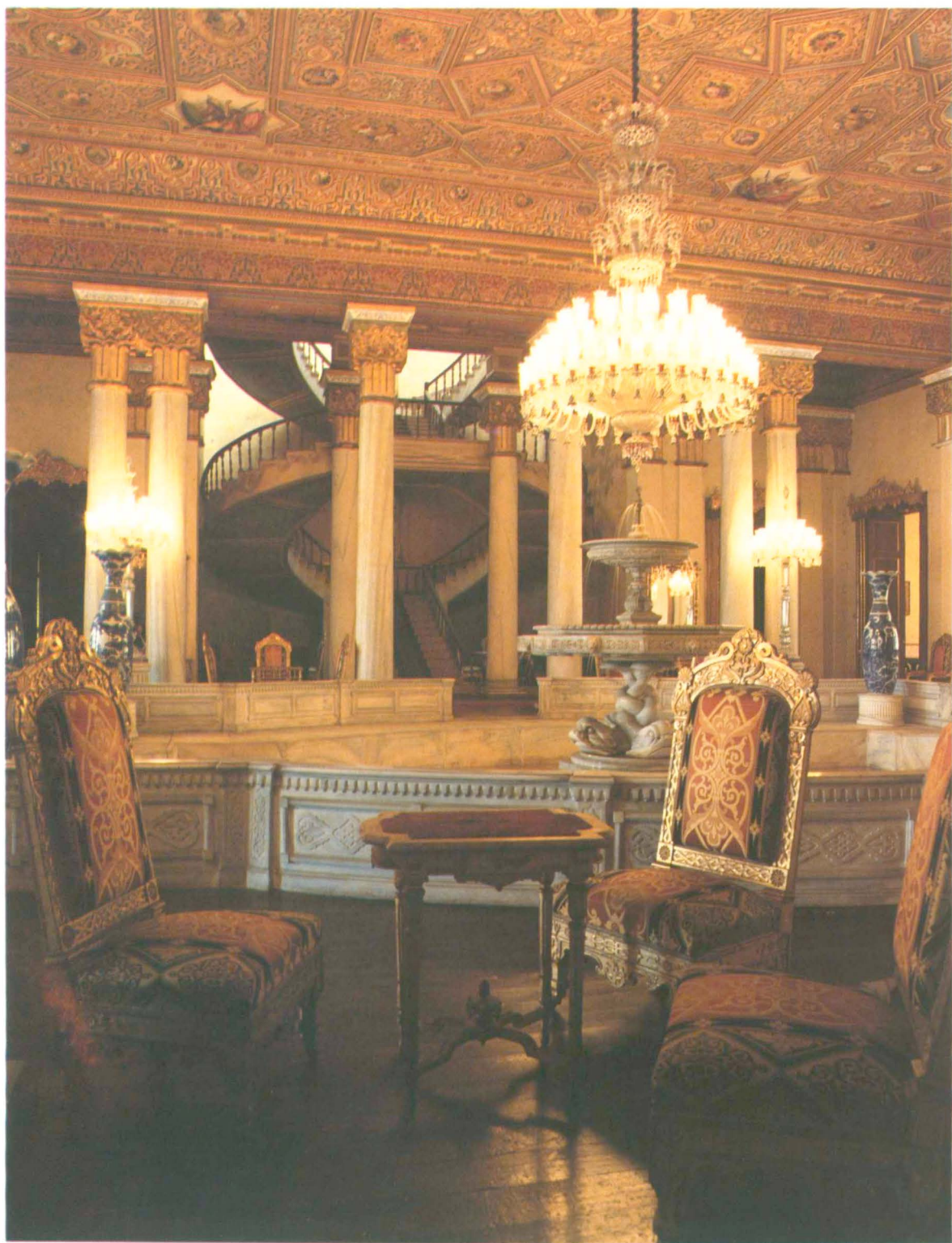
Selamlık Salonu ve Kabul Odası, sarayın tasarımına gösterilen dikkat ve özeni açıkça sergilemektedir. Mabeyn'den Harem'e geçişte son mekânı Resm-i Kabul Odası oluşturmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nın tasarımıyla karşılaştırıldığında, Beylerbeyi Sarayı'ndaki yerleşimin de aynı düşüncelerden kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır.

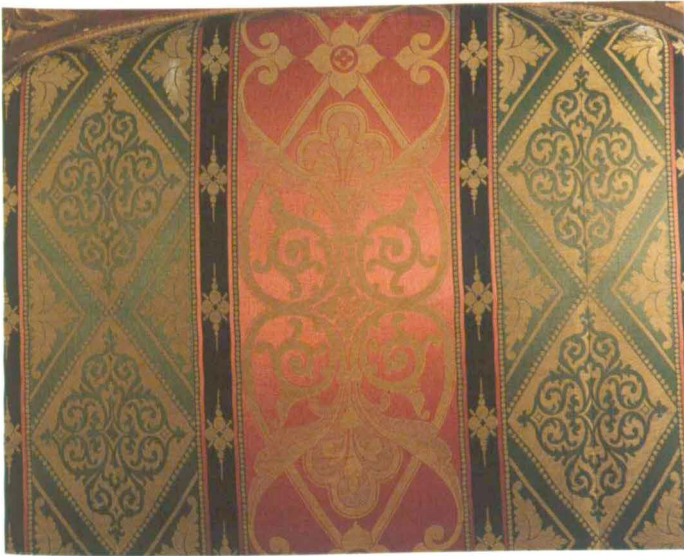
Beylerbeyi'nde, Dolmabahçe'deki Zülveçeyn Salonu'nun yerini Selamlık Salonu almış, sultanın Dolmabahçe'deki resmî işlerini yürüttüğü ve Zülveçeyn'e Harem tarafından açılan oda yerine de Beylerbeyi'nde Resm-i Kabul Odası yerleştirilmiştir. Böylelikle, bazı birimleri sınırlı tutul-

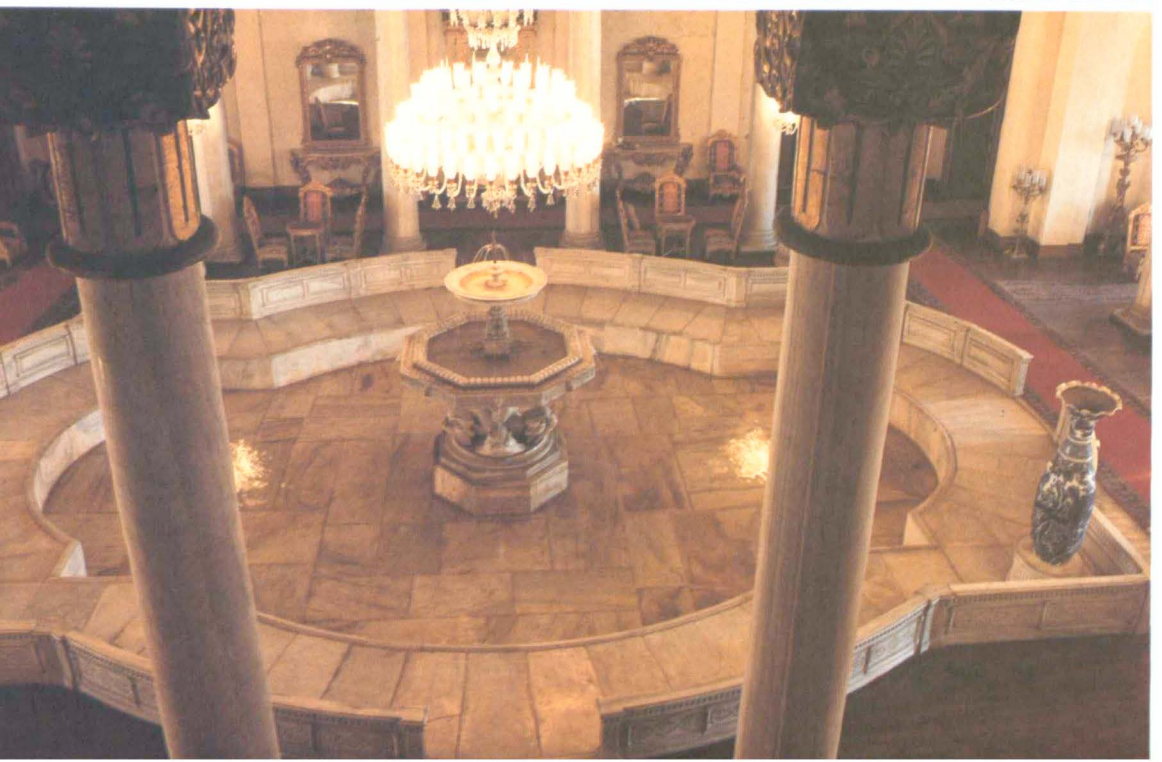

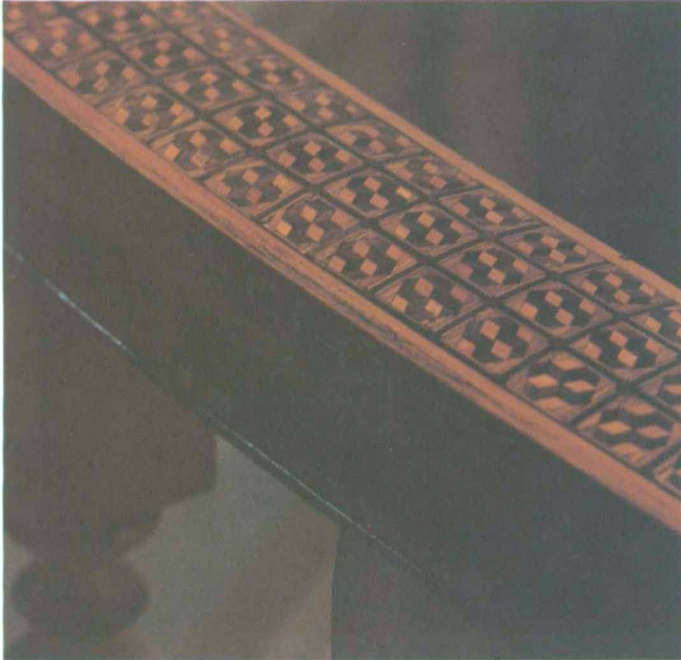

karşı sayfada Havuzlu Salon'dan
görünüş.
üstte Havuzlu Salon deniz
tarafındaki çıkıntı.
sağda Koltuk ve kanepeleri kaplayan
ipek kumaşlarda bitkisel geometrik
süsleme.

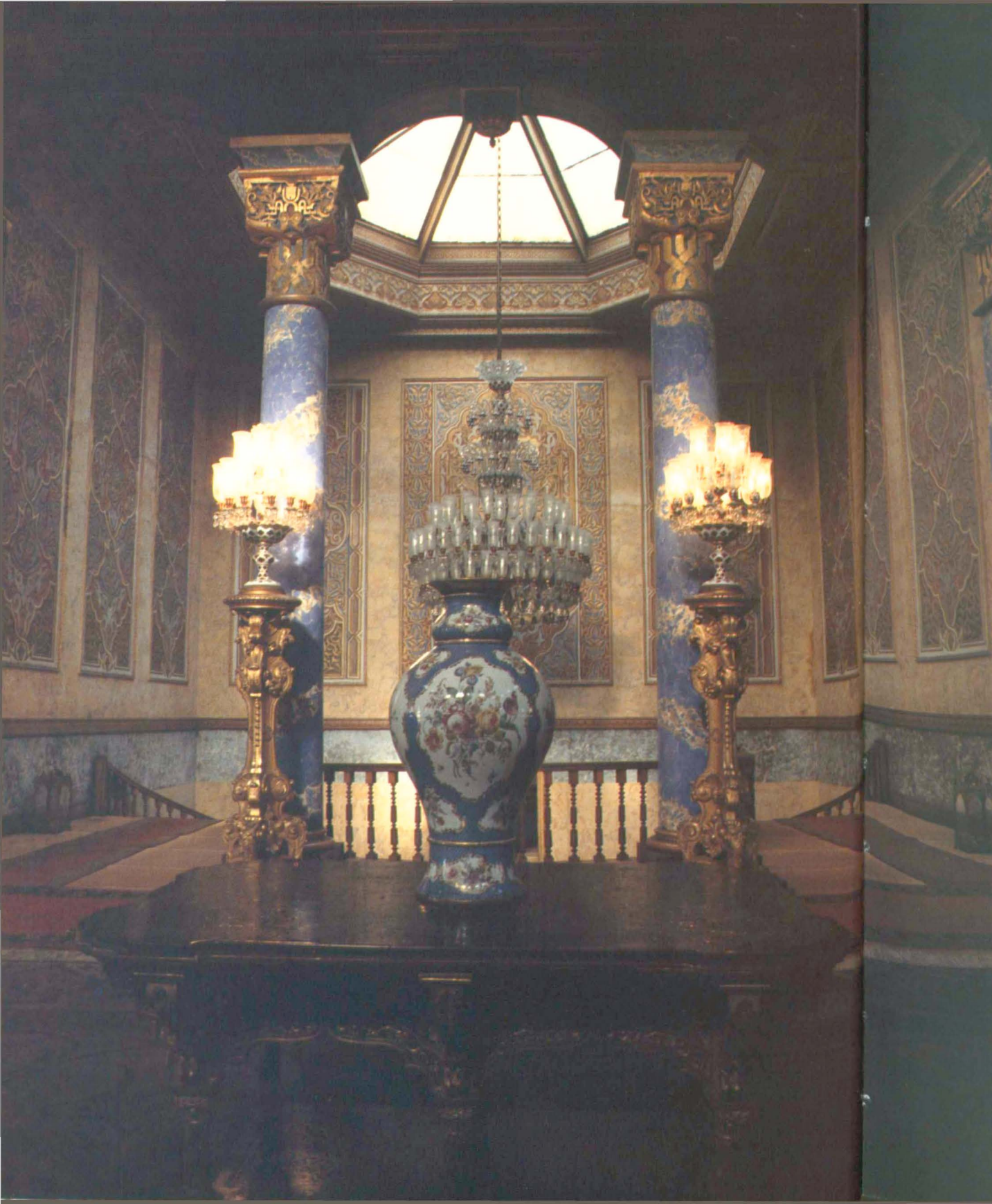

karşı sayfada üstte Havuzlu Salon'dan Mavi Salon'a çıkan merdiven. Mimari, statik ve süslemede erişilmez bir incelik ve ustalık örneği.

karşı sayfada altta Bu merdivenden Havuzlu Salon'un görünüşü. üstte Aynı merdivenin bir başka görünüşü.

solda Merdivenden trabzan marketörü ayrıntısı.

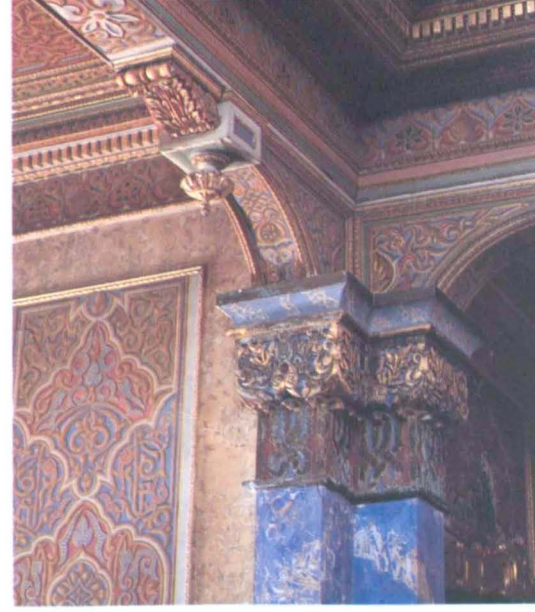
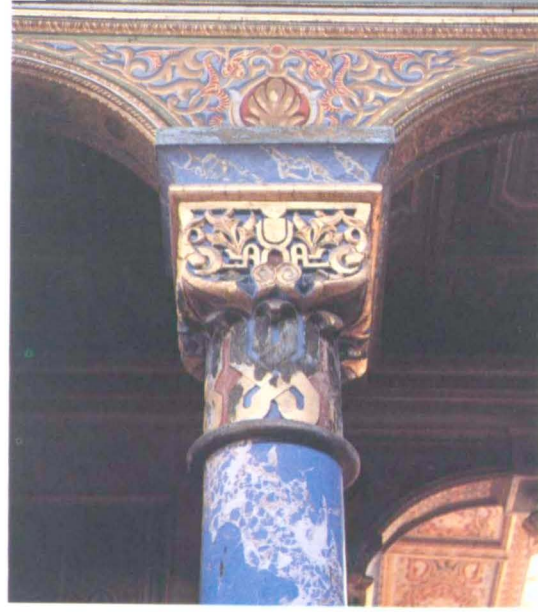

muş bu yazlık sarayda, sultanın devlete ait işle-
rini, Dolmabahçe Sarayı'nda olduğu gibi yürü-
tebilmesi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra, ana
plan içinde, kumaş kaplama duvarlarıyla özel-
leştirilmiş "Baş Oda" anlayışı da, tüm 19. yü-
z yıl Osmanlı saraylarında olduğu gibi Beylerbe-

solda Havuzlu Salonla Mavi Salon
arasındaki merdiven.
üste Havuzlu Salon sütunlarından
birinin, merdiven sahanlığına
rastlayan başlığı.
altta Beylerbeyi Sarayı'nın en
görmekli mekânı: Mavi Salon.

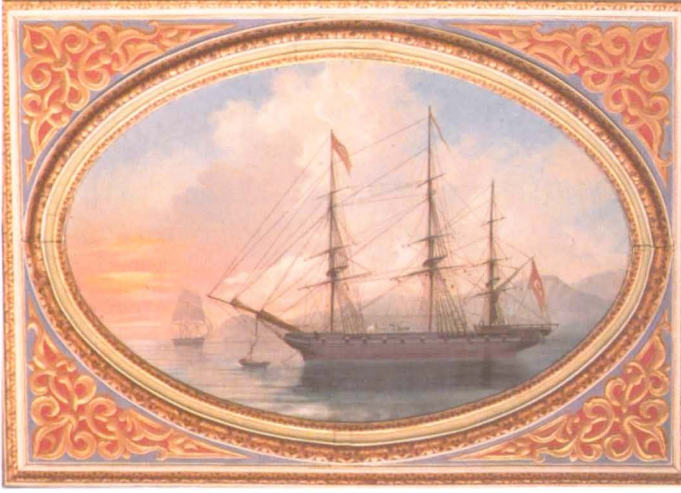
karşı sayfada üstte Mavi Salon'da
sütun başlığı. Dış cephelerdeki
antik dönem motifli sütunlar
yerine, özellikle bu salonda islam
motiflerinden türetilmiş sütunlar ve
sütun başlıkları kullanılmıştır.
solda Mavi Salon'da, duvar, tavan,
kiriş ve sütun bileşiminde bezeme
cümbüşü.
altta Mavi Salon.

yi Sarayı'nda da karşımıza çıkmaktadır. Sarayın Mabeyn bölümünün üst katında, deniz tarafında yer alan odalar, belki de bu türün en ilginç örneklerini oluşturmaktadır. Çünkü bu odaların duvarları, kumaş değil, ahşap malzemeyle kaplanmıştır. Ahşap malzeme ile kaplı odaların Rönesans saraylarına özgü olduğu bilinmektedir. 19. yüzyıla ait olan Beylerbeyi Sarayı'nın da bu yüzyılın temel anlayışı

karşı sayfada üstte Mavi Salon'a açılan odalardan birinde koltuktan ayrıntı ve duvardaki marketöri. karşı sayfada altta Aynı odada duvara yaslı konsoldan ayrıntı. üstte Aynı odadan tavanındaki gemi resmi. solda Aynı oda. Mavi Salon'a açılan kapı.

Abdülaziz'in denizciliğe olan ilgisini bu sarayda da izlemek olasıdır. Mobilyasındaki halat motiflerinden dolayı Kaptan Paşa Odası olarak anılan bu salonda her motif, denize ve denizciliğe yöneliktir. karşı sayfada üstte Kaptan Paşa Salonu tavanındaki gemi resmi. karşı sayfada altta Aynı salonda tavan süslemesi. solda üstte Perde ve kanepeden ayrıntı. solda altta Ayna, masa, halat motifleri.

olan seçmeci anlayışla yapılmış olması, bu odaların varlığını olağan kılmaktadır.

Mabeyn'de ikinci katın ilgi çeken yerlerinden birini de Namaz Odası oluşturmaktadır. Odanın duvar ve tavanlarında yer alan yazılar, sarayın tasarımında dinsel bir mekânın varlığına gereksinim duyulduğunu, bu mekânın da sınırlı boyutlarda oluşturulduğunu göstermektedir.

Sarayın Harem bölümünün girişinde de, tıpkı Mabeyn'de olduğu gibi zengin süslemeli bir salon bulunmaktadır. Kara ve deniz tarafına yerleştirilmiş odalar bu salona açılmakta, üst kata çıkış, yine bu salondan çift taraflı bir merdivenle sağlanmaktadır. Tüm Osmanlı saraylarının "haremi" için geçerli olan kapalılık kavramı, Beylerbeyi Sarayı için de geçerlidir.

karşı sayfada Harem'de bir yatak odası.
solda üstte Abdülhamid'in yatak odasının tavanındaki yazılardan.
solda ortada Abdülhamid'in çalışma odası.
altta Abdülhamid'in çalışma odasındaki orta masası üstünde Abdülhamid tuğrası.

Belgeler, hangi odanın kime ait olduğu konusunda net bilgiler vermekten uzak olmakla birlikte, üst katta deniz tarafında koridorun sağındaki odanın valide sultana ait olduğu tahmin edilmektedir. Harem'de odaların kime ait oldukları konusunda doğruluğunu ileri sürebileceğimiz bilgiler, İmparatoriçe Eugénie'nin ziyareti ve II.Abdülhamid'in sürgün dönemi için geçerlidir. Eugénie, Abdülaziz'i

ziyaret ettiği zaman kendisine Beylerbeyi Sarayı tahsis edilmiş, Harem'de 24 numaralı odada kalmış, yine kendisi için bu odaya bitişik olarak yapılan hamamı kullanmıştır.

Beylerbeyi'nde tüm oda ve salonlar, sarayın işlev ve örgüt düzeni gözönünde bulundurularak tasarlanmış, aydınlatma sisteminin süslemesine kadar tüm ayrıntılar ortak bir üslûp içinde düşünülmüştür.

Ancak dikkati çeken bir nokta, sarayda hiç bir ısıtma aracı ya da sistemine yer verilmemiş olmasıdır. Bunun nedeni sarayın tümüyle yazlık bir yapı olarak kullanılmak üzere tasarlanmış olmasına bağlanabilir. Dolmabahçe Sarayı'nda büyük salonların görkemli ortamını zenginleştiren büyük şöminelerin bu yazlık saraydaki eksikliği ni zengin duvar süslemeciliği gidermektedir.

Öte yandan II.Abdülhamid'in, bu saraydaki üç yıllık sürgün yaşamında kışları nasıl ısındığı da tartışılmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne Abdül-

karşı sayfada üstte solda Harem Yemek Salonu'ndan iskemle detayı. Ceviz üstüne "malakit" ve sedef süslemeli, maroken kaplı bu sandalyenin arkasında küfi yazıyla "Abdülhamid" yazılıdır.

karşı sayfada üstte sağda Harem Yemek Salonu genel. Camlarında II.

Abdülhamid'in adının baş harfleri görülen bu konsolların ön yüzleri, geç Rönesans döneminde Fransa'da ortaya çıkan "Armoire à deux corps"ların mimari çizgilerini taşımaktadır.

karşı sayfada altta Harem Yemek Salonu'ndaki aynalı konsoldan süsleme detayı.

üstte solda Aynalı konsoldan detay. üstte sağda Dolapların cam kapakları üstünde Abdülhamid arması.

altta sağda Aynalı konsoldan süsleme detayı.

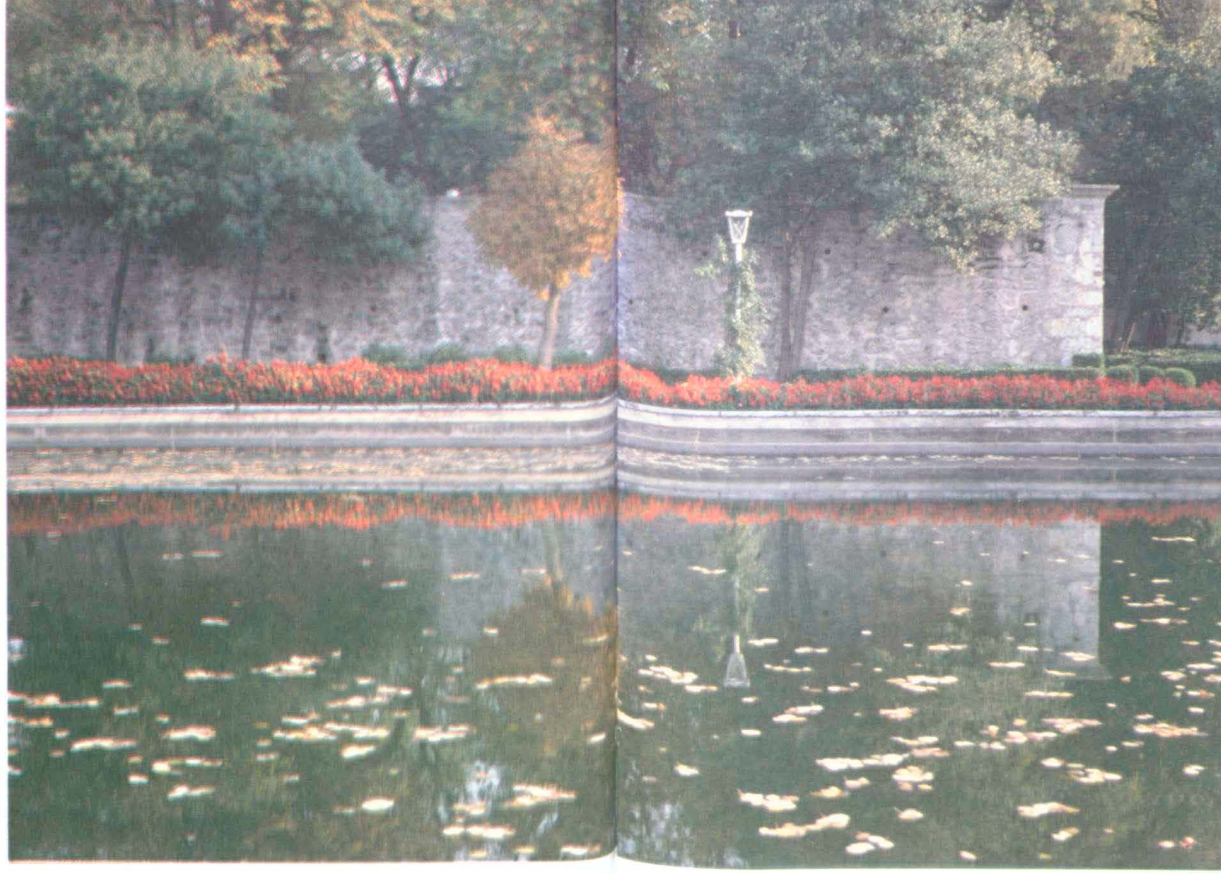
hamid'in burada kullandığı odalarda, ne de sarayın diğer bölümlerinde herhangi bir baca deliğine (ısıtma sistemi-ne) rastlanmamış olması, mangal benzeri, hareketli ısıtma araçları kullanıldığını düşündürmektedir.

Aynı düşünce, sarayın rihtimında yeralan Deniz Köşk-leri için de ileri sürülebilir. Sarayla birlikte yapılan ve ta-sarımı Sarkis Balyan'a ait olan köşklere Mabeyn tara-fındaki Selamlık Köşkü, Harem tarafında yer alan ise Ha-rem Köşkü olarak adlandırılmaktadır. Köşklere önlerin-de iki sıra halinde sekizer sütuna dayanan birer revak bu-lunmaktadır. Dilimli bir kubbe ile örtülen köşklere, ana mekânın yanı sıra birer de servis odası yer almaktadır. Sa-

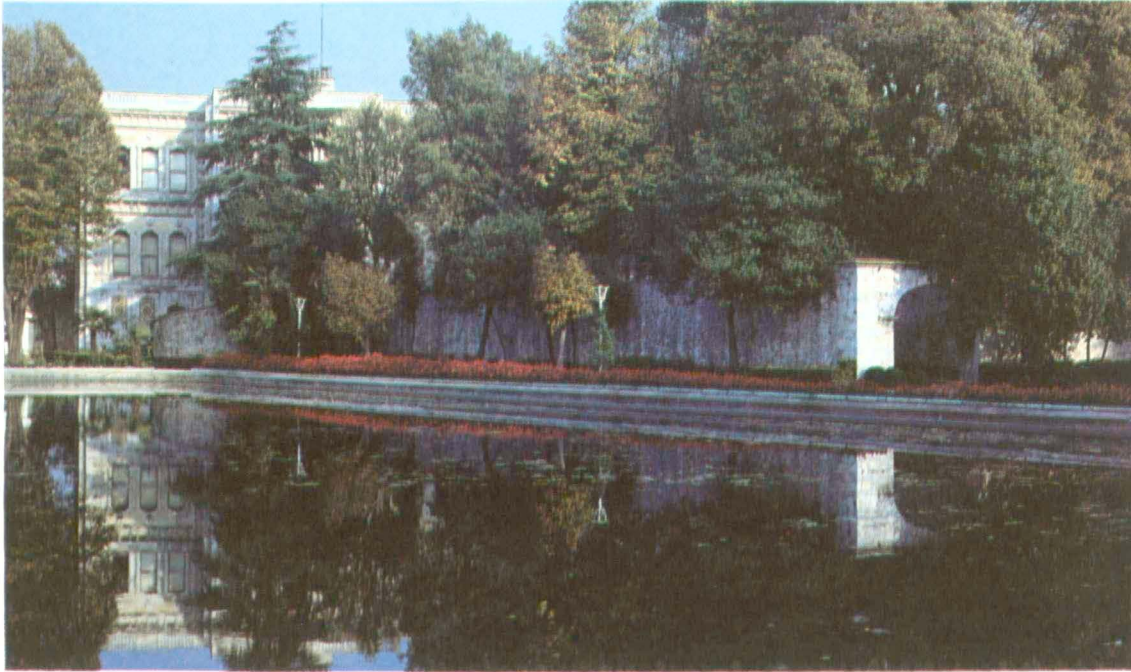

Beylerbeyi Sarayı'nın en önemli özelliklerinden birini de Set Bahçeleri oluşturur. Kıydan başlayarak yukarıya doğru setler biçiminde yükselen bu bahçeler son dönem Osmanlı bahçe mimarlığının özgün çizgilerini sergilerler. karşı sayfada solda üstte Set Bahçeleri'nden görünüş. karşı sayfada solda altta Set Bahçeleri'ne çıkan merdivenlerden bir bölüm. üstte Üst Set Bahçesi'nde büyük havuz. solda Havuzda bir nilüfer.

karşı sayfada solda ve üstte Set Bahçeleri'ndeki aslan heykellerinden iki örnek, solda Sonbahar ışığında büyük havuz, karşı sayfada altta Büyük havuzdan Sarı Köşk'e bakış.

rayın ağır süsleme anlayışı, deniz kıyısında dinlenebilmek amacıyla yapılan bu köşklere hafifletilmiş, Sarkis Balyan, Çırağan Sarayı'nda gelişmiş bir örneğini uygulayacağı mimari tasarımın ön denemesini yapmıştır.

Osmanlı Saray Mimarlığı ve Sarı Köşk

Daha önce de belirtildiği gibi Osmanlı saray mimarlığının temel özelliklerinden biri, sarayın çeşitli dönemlerde eklenen yapılarla genişleyip büyümesidir. Bu özellik 19. yüzyılda değişmeye başlamış, önemli olan birimler, sarayın örgüt düzeni ve işlevi gözönünde tutularak tek hamlede inşa edilmiştir. Ancak yine de sultanların isteği doğrultusunda kimi eklemelerin yapıldığı da görülmektedir. Örneğin Dolmabahçe Sarayı'nda II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde Hareket Köşkları ve Saat Kulesi, Mehmed Reşad (1909-1918) döneminde ise mimar Vedat Bey (Tek) tarafından sarayın arka bahçesine kalorifer sisteminin bacası ve Kuşluk Köşkları yapılmıştır.

Ancak bu eklentilerin, 19. yüzyılda oluşan yeni anlayışı bozan yapılar olduğu ileri sürülemez. Yine de ortada değişmeyen ve sürekli vurgulanan nokta, sarayların bir bütün içinde çok parçalı olma özelliğinin sürdürülmesi olmuştur. Ve bu açıdan değerlendirildiğinde, Beylerbeyi

Adını, kullanılan taşın renginden ve badanasından aldığı ileri sürülen Sarı Köşk, yeni sarayla birlikte yapılmıştır ve gerek mimari gerekse süsleme açısından ana yapıyla bir bütün oluşturur. karşı sayfada üstte Sarı Köşk'ün dış görünüşü. karşı sayfada altta Sarı Köşk'ün içinden görünüş. solda Sarı Köşk'ün tavanlarından gemi resimleri. solda altta Sarı Köşk'te resimli vazo.

Saray'ının da aynı özelliği sürdürdüğü gözlenmektedir. Sarayın Set Bahçeleri üstünde yer alan Sarı Köşk ve Ahır Köşk gibi yapılar, geleneksel saray düşüncesinin tipik örneklerini oluşturmaktadır.

Adını, kullanılan taşın ve badananın renginden aldığı ileri sürülen Sarı Köşk, Boğaziçi'ni Çamlıca'yı ve Marmara Denizi'ni gören bir noktada yapılmıştır. Köşk, gerek mimari, gerek süsleme açısından ana yapıyla bir bütün

oluşturmakta ve yapımının birlikte sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Bodrumuyla üç katlı olan Sarı Köşk'te, sarayın ana yapısındaki anlayışa paralel nitelikte bir süsleme uygulanmış, tavanlarında, aralarında Osmanlı Sancağı taşıyan gemilerin olduğu manzaralara da yer verilmiştir. Köşkün konumundan, bir dinlenme mekânı olduğu düşünülebilir. Yapım sonrasında içinin döşenmesi amacıyla hazırlanan mobilya listeleri de bunu doğrulamaktadır. Bu listelere göre, Divanhane'nin sağındaki oda, ayna, konsol, şamdan, koltuk, kanape, sandalye, avize ve orta sofrası gibi eşyalarla, sol tarafta yer alan odaya yine ayna, konsol, şamdan, sedir, koltuk, sandalye, avize ve orta sofrasıyla döşenecek ve bütün bunlar Avrupa'dan getirtilecektir.

Sarı Köşk'ün, sarayın Harem bölümüyle aynı doğrultuda, dördüncü bahçe seti üstünde yer alması, burasının sultanın özel yaşamına yönelik bir amaçla yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Harem Dairesi'nin Tünel tarafına açılan avlu kapısı karşısındaki kemerli kapının, Sarı Köşk'e gidip gelen harem halkı tarafından kullanılmış olması büyük bir olasılıktır..

Osmanlıların ata ve at yetiştirmeye verdikleri önem, saray ahırlarında en görkemli biçimiyle somutlaşır. Ahır Köşk, bu saray ahırlarının günümüze ulaşabilen ender örneklerinden biridir. karşı sayfada solda Ahır Köşk önünde Bronz at heykeli. Sultan Abdülaziz'in çok sevdiği atı Ferhan'ın heykeli olduğu sanılıyor. üstte ortada ve sağda Ahır Köşk'ün içinden görünüşler. solda Ahır Köşk'te at başlarıyla süslü lamba.

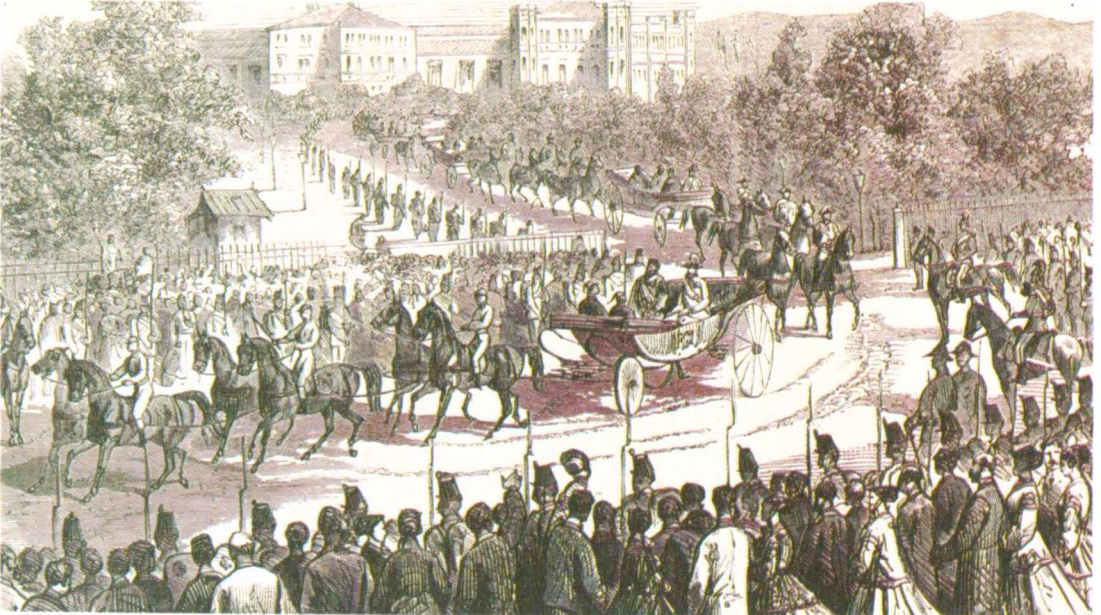
Ahır Köşk

Set Bahçeleri'nin Marmara Denizi yönünde, Mermer Köşk'ün biraz ilerisinde, tek başına yer alan köşk, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki at kültürünün 19. yüzyıla uzanan ilginç bir boyutunu sergilemektedir.

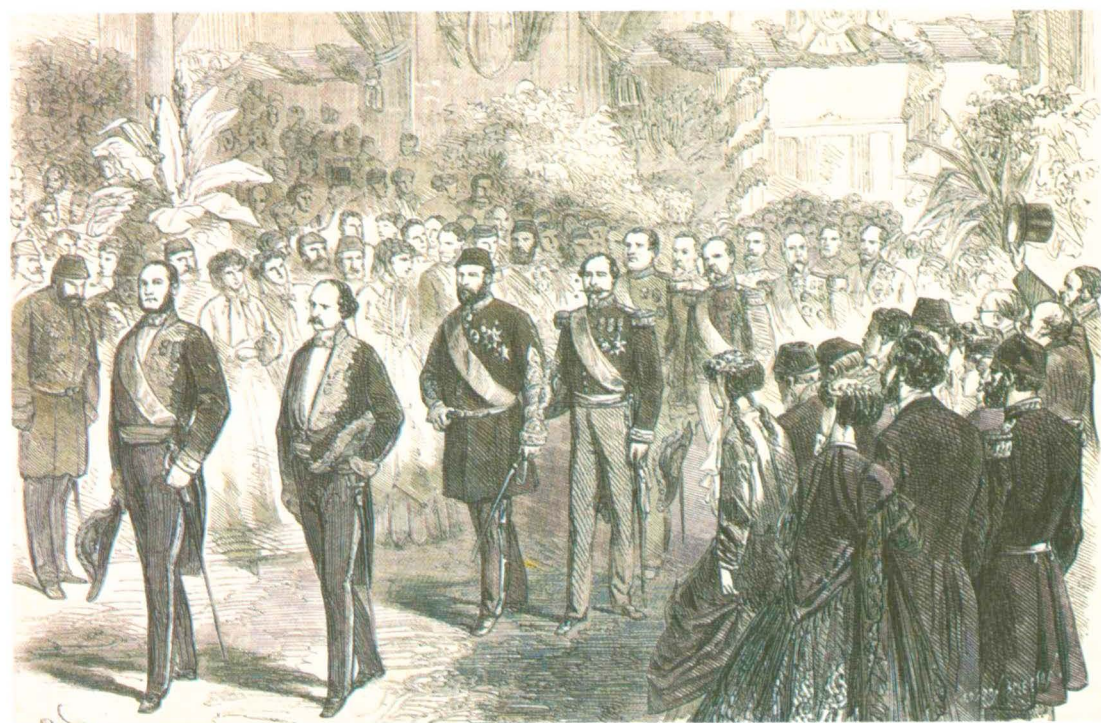
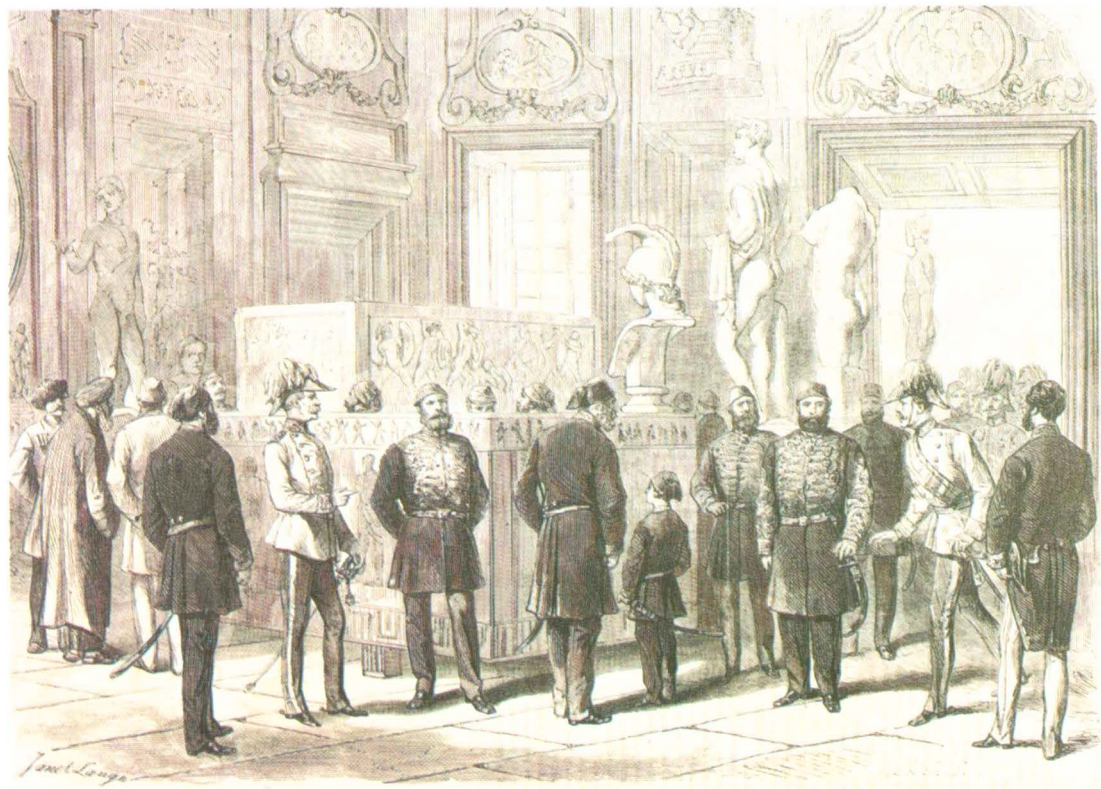
Bugün Boğaz Köprüsü'nün gölgesi altında kalan köşk, saray bahçesinin son seddi üstünde, ilginç mimarisiyle dikkat çekici özellikler taşımaktadır. Yapının dışa taşkın ön cephesi, geniş camlı bir kapı ve pencerelerin yer aldığı giriş bölümüdür. Bu bölümün tavanında, at ve diğer hayvanları konu edinen süslemeler bulunmaktadır. Buradan birkaç basamak inilerek ahıra geçilmekte ve ahırın tam ortasında mermerden küçük bir havuz yer almaktadır. Burada atlar için sağlam soltu yirmi bölüm ayrılmış, her bölüme otluklar konulmuştur. Yapı önünde bulunan binek taşının, sarayın bahçesi Deniz Astsubay Okulu'na terk edilirken parçalandığı ve yokolduğu bilinmektedir.

Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı Çinili Köşk'ün ahır, Bursa ve Edirne saraylarının ahırları bugün ayakta değildir. Yakın bir geçmişe kadar varlığını bildiğimiz Dolmabahçe Sarayı'nın ahırları da, İnönü Stadi'nin yapımı için yıktırılmış, elimizde yalnızca fotoğrafları kalmıştır. Kısacası Türkler'in at kültürleriyle ilgili en önemli yapıları olan ahırlardan geriye; Topkapı ve Yıldız Sarayı ahırlarıyla, küçük boyutlu bu yapıdan başka bir şey kalmamış, özenle korunması gereken bu yapının üzerinden de Boğaz Köprüsü geçirilmiştir.

altta Sultan Abdülaziz'i Viyana'da karşılayan kortej. 27 Temmuz 1867. karşı sayfada üstte Sultan Abdülaziz'in Viyana'da Galeri Ambras'tı ziyareti. karşı sayfada altta Sultan Abdülaziz Lyon Gari'nda.

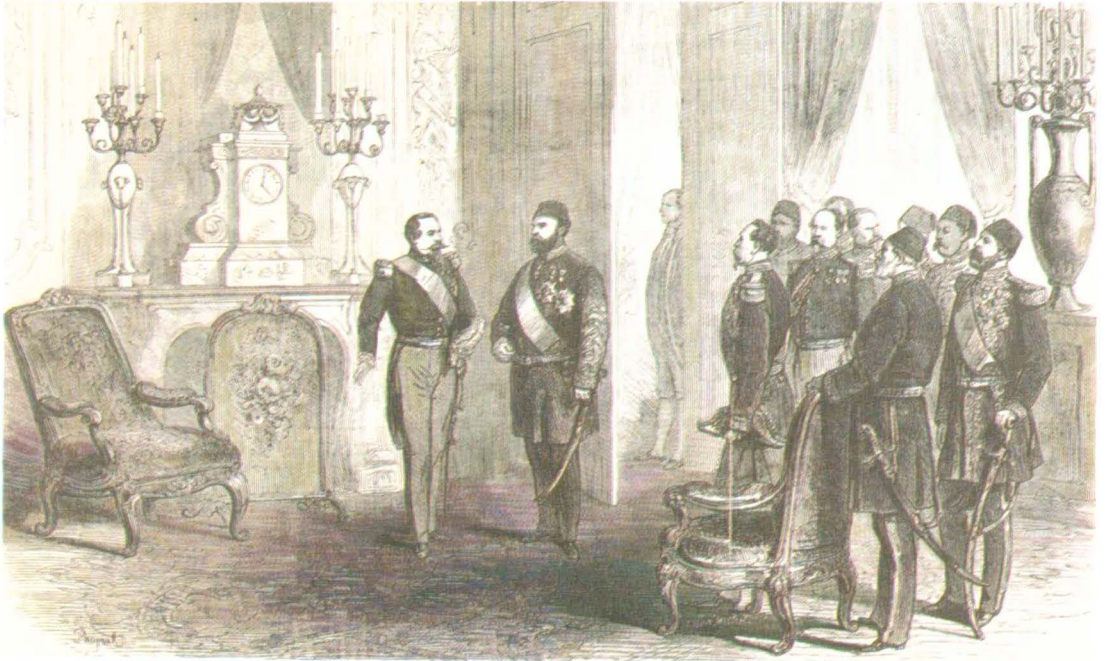

ANILARDA SARAY

Beylerbeyi Sarayı, yalnızca yaz aylarında ve kısa süreli kullanılmış olmasına karşın, geçmişimizin ve özellikle 19. yüzyıl Osmanlı tarihinin biçimlenmesinde rolleri olan kişilerin ilginç anılarını barındırmaktadır.

Bunların arasında gün ışığına çıkarılmayı bekleyen gizlerle dolu konular olduğu gibi, ilginçlikleriyle de öne çıkan olaylar vardır. Ve Fransa İmparatoriçesi Eugénie'nin,

Abdülaziz'in ziyaretine karşılık olarak İstanbul'a yaptığı gezi, bu anıların en ünlü ve en ilginçlerinden biridir.

Sultan Abdülaziz Avrupa'ya Gidiyor

Fransa'da, 1867 yılında düzenlenen "Uluslararası Paris Sergisi"nin açılışına davet edilen kişilerden birisi de Osmanlı Sultanı'ydı. Bu davetin ardında yatan siyasal ve toplumsal nedenlere, kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin ciddi zorluklar karşısında olduğu, Girit ve Hersek isyanlarının sürdüğü bir dönemde Abdülaziz'in böylesi bir davete katılması, Bâb-ı Âli tarafından da destek görmüş, siyasal sorunları çözümleyecek antlaşmaların yapılabileceği umudunun yanısıra, padişahın Avrupa'daki yenilik ve ilerlemeleri görmesinin İmparatorluk için olumlu sonuçlar doğuracağı düşüncesi ağırlık kazanmıştı. Tarihler bu gezinin getirdiği sonuçları ayrıntılı olarak ele almaktadır.

Osmanlı tarihinde ilk olması açısından önem taşıyan Abdülaziz'in Avrupa gezisi, padişahın batı sanat ve kültürünü yakından tanınmasına neden olmanın yanısıra, daha sonraki yıllarda Beylerbeyi Sarayı'nın tanık olacağı bir dizi olaya kaynaklık edecektir.

21 Haziran 1867 tarihinde yola çıkan sultan, 30 Haziran'da Paris'e ulaşmış, daveti yapan İmparator III. Napoléon tarafından karşılanmıştır. Hemen ardından da Tuilleries Sarayı'na götürülen Abdülaziz, İmparatoriçe Eugénie ile ilk kez burada karşılaşmıştır. Bu karşılaşma, büyük olasılıkla imparatoriçede İstanbul'a gelme düşüncesinin doğmasına neden olmuştur.

İmparatoriçe Eugénie İstanbul'a Geliyor

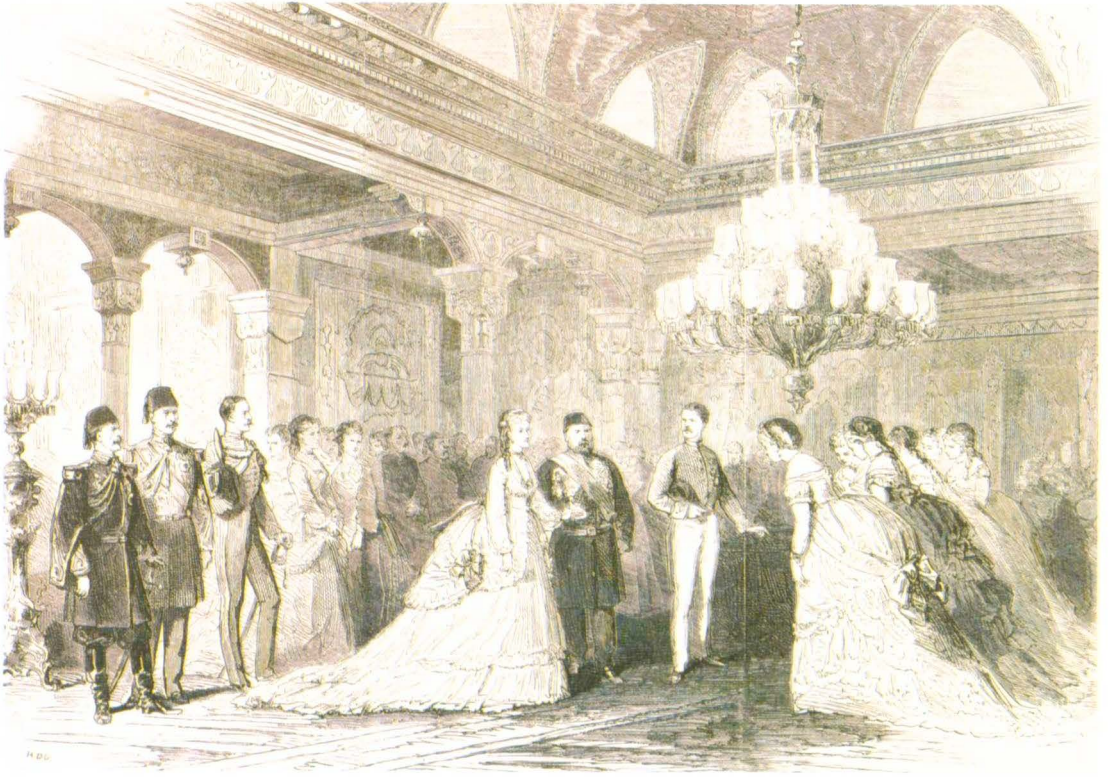
Beylerbeyi Sarayı'nda imparatorluk döneminde ağırlanan ilk yabancı konuk, Fransa İmparatoriçesi Eugénie olmuştur. Abdülaziz'in Fransa gezisine III. Napoléon adına karşılık veren imparatoriçe, 13 Ekim 1869 tarihinde Aigle va-

üste İmparatoriçe Eugénie'nin gelişi şerefine İstanbul'da yapılan havai fişekli kutlama, karşı sayfa da altta Sultan Abdülaziz'in Elysée Sarayı'ni ziyareti.

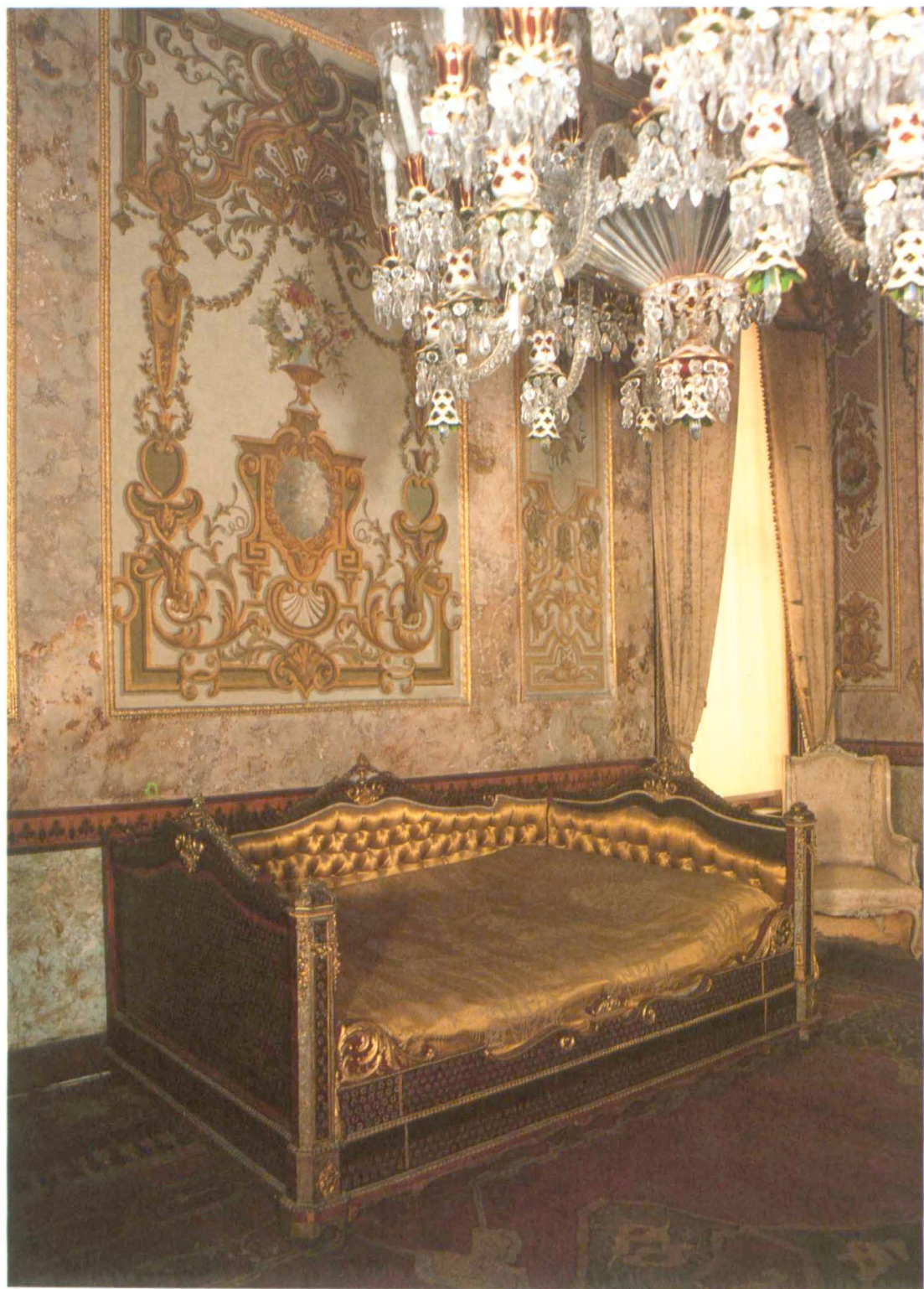
puruyla İstanbul'a gelmiş ve Beylerbeyi Sarayı karşısında demirlemiştir. Donanma tarafından top atışlarıyla selamlanan imparatoriçeyi Abdülaziz on iki çifte saltanat kayığıyla karşılamış, Aigle'e çıkarak "Hoş geldiniz" demiş ve konuğunu yanına alarak Beylerbeyi Sarayı'na götürmüştür.

Sultan, Avrupa gezisinden sonra özellikle saray ve ziyafetlerde gördüğü uygulamaları, Osmanlı Sarayı'nda da uygulamak istemiştir. Ancak bunun için gereken personelin olmadığı da açıktır. Ve imparatoriçe için yapılan hazırlıklara bakıldığında, oldukça zor durumlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Aşçılar ve şekerlemeciler Fransa'dan getirilmiş, Sofracıbaşı Marko Paris'e gidip gelmiştir. Konuklar için piyasadan sofra takımları kiralanmış, mutfak görevlileri için terzi Lori'ye kırk takım elbise yaptırılmıştır. İmparatoriçenin odası için tül, yatak örtüsü çevresine konacak saçak, yine imparatoriçeye 21 çift terlik gibi eşyaların da satın alındığı görülmektedir. Öte yandan, imparatoriçeye ayrılan 24 numaralı odanın banyo bölümünde de bazı değişikliklerin yapıldığı anlaşıyor. Denebilir ki, Fransız-Osmanlı ilişkilerinin yoğunluk gösterdiği bir dönemde, bu ünlü konuk için oldukça özel bir hazırlık yapılmıştır.

Eugénie'nin İstanbul gezisinin kendisinde hoş duygular

karşı sayfada ve üstte Fransız İmparatoriçesi Eugénie İstanbul'u ziyaretinde kaldığı Beylerbeyi Sarayı'ndaki törende Sultan Abdülaziz'le birlikte. Mavi Salon'da, M.Chelebovski'nin krokisinden yararlanılarak yapılmış gravür.

Beylerbeyi Sarayı'nda Fransız İmparatoriçesi Eugénie için hazırlanan yatak odası ve hamam. Daha sonra Atatürk de Beylerbeyi Sarayı'na geldiğinde bu odada kalacaktır.

ve anılar bıraktığı anlaşılmaktadır. Nitekim 41 yıl kadar sonra 85 yaşındayken İstanbul'a geldiğini ve Beylerbeyi Sarayı'nı gezmek istediğini görüyoruz. O sıralarda tahtta bulunan Mehmed Reşad yaşlı imparatoriçeye bu izni vermiş ve gezisinde sunulacaklar için de Hazine-i Hassa'dan bir yazı yazılmıştır. Eugénie'nin, sarayı yeniden gezerken neler düşündüğünü, aklından neler geçtiğini bilinmemekle birlikte anılarını tazelediği de bir gerçektir.

Ünlü Konuklar

Beylerbeyi Sarayı'nda konuk edilen tek kişi Eugénie değildir. 1869 yılında Avusturya-Macaristan İmparatoru Joseph, 1873 yılında İran Şahı Nasıreddin, ertesi yıl Karadağ Prensi Nikola, 1874 Osmanlı-Rus Savaşı'nın galibi Çar II.Aleksandr'ın gönderdiği temsilci Grandük Nikola sarayda ağırlanan konuklar olmuşlardır. İsveç Veliiaht Prensi Oscar da, 1891'de Beylerbeyi Sarayı'nı gezip gören ünlü bir devlet konuğudur.

Öte yandan Mehmed Reşad'ın da, Âyan ve Mebusan Meclisi üyeleri için Beylerbeyi Sarayı bahçesinde bir yemek verdiği bilinmektedir.

Beylerbeyi Sarayı'nın imparatorluk dönemindeki en son konuğu ise Sultan II.Abdülhamid olmuştur.

II.Abdülhamid'in Son Sarayı

Beylerbeyi Sarayı'nın İmparatorluk dönemi öyküsü, II. Abdülhamid'in burada geçirdiği sürgün yıllarıyla son bulur. 1909 yılında tahttan indirildikten sonra bir süre Selanik'teki Alatini Köşkü'nde yaşayan Abdülhamid, 1912 sonbaharında Selanik'in düşmesine yakın, Lorelei gemisiyle İstanbul'a getirilmiş ve Beylerbeyi Sarayı'na yerleştirilmiştir. Olayın bu bölümünü, Abdülhamid'in kızı Ayşe Osmanoğlu anılarında şu sözlerle dile getiriyor:

"Babam rıhtıma çıkıp da sarayın Mabeyn Dairesi tarafındaki kapıya doğru yürüyünce orada duran nöbetçi nefer, 'Yasak' diye bağırmış. Babam da 'Düşünmedim' diyerek Harem tarafındaki Valide Kapısı'na dönmüş, içeriye girmiş. Girer girmez, arkasından gelen Nuri Ağa'ya, 'Aman Nuri, burası ne kadar rutubetli, Biz burada öleceğiz' demiş. Nuri Ağa, 'Aman efendimiz, niçin böyle söylüyorsunuz?' deyince babam, 'Esasen annem de burada ölmüştü' diye cevap vermiş. Doğruca, sonuna kadar kendisinin yatak odası olan oda istikametine yürümüş, 'Annem bu tarafta yattıydı. İşte ben de burasını kendime yatak odası yapacağım' diyerek eşyalarını o tarafa getirtmiş."

Abdülhamid burada, ölüm tarihi olan 10 Şubat 1918'e kadar yaşamıştır. Yaşamını, sarayın Harem Bölümü'nde geçiren devrik sultanın, yatak odasının hemen yanına bir hamam eklettiği görülüyor. Banyosuna son derece düşkün olan Abdülhamid'in, bu bölümün yapımına olan ilgisini yine Ayşe Osmanoğlu'ndan öğreniyoruz:

"Babam memnun bir gülüşle, 'Banyom da yapıldı. Artık rahat ettim. Doğrusu Rasim Bey pek gayret etti. Enver Paşa'nın babası Ahmet Paşa bu gibi şeylerden anlarımış. Geldi, kendisiyle gördüm. Yaptığım plan ve tertip üzerine eskiden sarayda kullandığım banyoları yapan Karlo Usta'yı istedim. Bulup getirdiler. Pek âlâ yaptılar. Şimdi memnunum."

Ne var ki bu banyo, Abdülhamid'in ölümüne de neden olmuştur. Ömrünün son günlerinde hasta durumdayken tüm karşı çıkmalara karşın burada yıkanmış, yıkanırken rahatsızlığı artmış, yakınları kollarına girerek kendisini odasına taşımışlar ve üç gün sonra da ölmüştür.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BEYLERBEYİ SARAYI

Atatürk ve Saray

Cumhuriyet 'le birlikte, Osmanlı sultanlarına ait olan saray, köşk ve kasırların yeniden değerlendirilmeleri gerekecekti. Yeni yönetim merkezinin Ankara'da oluşturulması, İstanbul'daki saraylara, yalnızca "sultanların oturduğu ev" anlamını yüklemişti. Her ne kadar imparatorluk sona ermişse de, Halifelik kurumu henüz sürmekteydi. Bu nedenle, Osmanlı Hanedanı'nın son varislerinden olan Abdülmecid Efendi, Halife seçilerek Dolmabahçe Sarayı'na yerleşti. Ancak zamanla halifenin bir sultan gibi davranmaya başlaması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi 3 Mart 1924 tarihli ve 431 sayılı yasa ile Halifeliği kaldırmış ve karar Halife Abdülmecid Efendi'ye, İstanbul Valisi Haydar Bey tarafından 4 Mart 1924 tarihinde bildirilmiştir.

Bu kararla, Osmanlı Hanedanı'nın son temsilcisinin malları ulusa devredilmiş bulunuyordu. Böylece ulusun malı olan Beylerbeyi Sarayı da, ulusun iradesinin gerçekleştiği "Türkiye Büyük Millet Meclisi"nin korumasına alınıyordu. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra İstanbul'a ilk gelişinde Atatürk, 1 Temmuz 1927 tarihinde Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu'nda yaptığı konuşmada, Türk Uluşu'na seslenirken, sarayların da ulusun malı olduğunu belirterek kendisinin burada bir konuk olarak bulunduğunu vurguluyordu.

Bu kararın bir sonucu olarak Beylerbeyi Sarayı'nın, zaman zaman genç Cumhuriyet'i ziyaret eden üst düzey yabancı konukların ağırlanması için kullanıldığı görülmektedir. Örneğin 1934 yılında İran Şahı Rıza Pehlevi burada konuk edilmiş, sarayın Havuzlu Salonu'nda şah adına bir ziyafet verilmiştir. Öte yandan 1936 yılında Balkan Oyunları Festivali, Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenmiş, bu festivali onurlandıran Atatürk, sarayın son konuğu olmuş ve Eugénie'nin kaldığı 24 numaralı odayı kullanmıştır.

MÜZE-SARAY OLARAK BEYLERBEYİ SARAYI

1984 yılında yapılan "Milli Saraylar Sempozyumu" ardından geliştirilen yoğun çalışmalarla birlikte, ünlü Set Bahçeleri , onarımı tamamlanan Mermer Köşk ve Ahır Köşk 5 Temmuz 1985'de ziyarete açılmış, bunları ilginç özelliklerle yüklü Sarı Köşk izlemiştir. Sarı Köşk'ün önü çocukların sanat çalışmalarına,alt katı Dolmabahçe Sarayı'nda olduğu gibi değişik gösterilere ayrılmıştır.Üst kat ise, ulusal ve uluslararası önemli toplantılar için kimliğine uygun biçimde yeniden donatılmıştır. Ayrıca, tarihimizde ve Boğaziçi kültüründe özel bir yeri olan Beylerbeyi Sarayı ve özgün Tüneli'nin, Türkiye, İstanbul, Boğaziçi ve saraylarımızın tanıtımı için tümüyle değerlendirilmesiyle, diğer saray ve köşklerle birlikte sanat ve kültür ağırlığı Anadolu yakasına da aktarılmaya başlanmış bulunmaktadır. Bu amaçla, Milli Saraylar'a bağlı diğer saray, köşk ve kasırlar için düşünülen etkinlikler, Beylerbeyi Sarayı'nda da tekrarlanmakta, geniş bahçelerinden yararlanılmakta, böylece türünün sayılı örneği olan bu saray, önemine uygun biçimde dünyaya yansıma olanağı bulmaktadır. Boğaziçi gibi özel bir suyun kenarında yer alan Beylerbeyi Sarayı'nda, su ögesi önce Set Bahçeleri'ne, sonra sarayın içine taşınarak, özgün bir tasarım gerçekleştirilmiş, bu boyutta ve bu özellikte ikinci bir örnek Boğaziçi'nde günümüze ulaşmamıştır. Bütün bu özellikleriyle Beylerbeyi Sarayı bir "müze saray" olarak artık Türk ve dünya halkına açılmış ve bunun dışındaki etkinliklerden arındırılmış bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- AHMET LÜTFİ EFENDİ, *Lütfi Tarihi*, c. IV, X, (Yayına hazırlayan: MÜNİR AKTEPE) AKDITYK yay, Ankara 1988
- Başbakanlık Arşivi, Cevdet Saray tasnifi No. 608, 1040, 2102, 2253, 3354, 4245, 4703, 5189, 5362, 5544, 6361.
- Başbakanlık Arşivi, Maliye İradeleri No. 14310
- CEZAR, MUSTAFA, "Sanatta Batıya Açılışta Saray Yapıları Ve Kültürünün Yeri", *Milli Saraylar Sempozyumu/Bildiriler*, İstanbul 1985, s. 39-61.
- CEZAR, MUSTAFA, "Batıya Açılış Döneminde Mimaride Bünye Değişikliği", *Milli Saraylar Dergisi* 1987, sayı: 1, s. 12-21.
- CEZAR, MUSTAFA, "Süslemeler Yönünden Dolmabahçe Ve Beylerbeyi Saraylarına Bir Bakış", *Milli Saraylar Dergisi*, 1992, sayı: 2, s. 4-26.
- ELDEM, SEDAD HAKKI, *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979.
- ERDOĞAN, MUZAFFER, "Osmanlı Devrinde Boğaziçi Bahçeleri", *Vakıflar Dergisi*, 1958, sayı: 4, s. 149-182.
- EVLİYA ÇELEBİ, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, c. 15 (Türkçeleyen: ZUHURİ DANIŞMAN), Danışman yay., İstanbul 1969-1971.
- GÜLSÜN, HAKAN, *Dolmabahçe Sarayı Ve Mimar Vedat Bey*, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Bölümü, yayınlanmamış bilim uzmanlığı tezi, İstanbul 1990.
- İNCİCİYAN, P. G., *18. Asırda İstanbul*, (çev: H. ANDREASYAN), İstanbul 1956.
- KARAHÜSEYİN, GÜLLER, "Beylerbeyi Sarayı Ve Ünlü Konukları", *Milli Saraylar Dergisi*, 1992, sayı: 2, s. 122-138.
- KONYALI, İ. HAKKI, *Üsküdar Tarihi*, c. I, İstanbul 1976; c. II, İstanbul 1977.
- KÖMÜRCÜYAN, E. Ç., *İstanbul Tarihi, 17. Yüzyılda İstanbul*, (çev: H. ANDREASYAN), İstanbul 1952.
- MOLTKE H. Von, *Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar (1835-1839)*, (çev: H. ÖRS), Ankara 1960.
- OSMANOĞLU, A., *Babam Abdülhamit*, İstanbul 1960.
- RADO, ŞEVKET, "Bostancıbaşı Defteri Hakkında", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1972, sayı: 6.
- SÖZEN, METİN, *Devletin Evi Saray*, Sandoz Kültür yay, İstanbul 1990.

ISBN 975-95334-6-4

